

УТВЪРДИЛ: (п)

ОБЛАСТЕН УПРАВИТЕЛ

НА ОБЛАСТ ШУМЕН

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ
ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА
ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ ШУМЕН
(2022-2024 г.)

ОКТОМВРИ 2022 г.

Настоящата Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Шумен е одобрена с решение на Областната работна група – Шумен на 20.09.2022 г.

На основание чл. 196, ал. 5 от Закона за предучилищното и училищното образование Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Шумен е съгласувана с решение на Областния съвет за развитие – Шумен на 30.09.2022 г.

На основание чл. 196, ал. 5 от Закона за предучилищното и училищното образование, Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Шумен е съгласувана с Регионалното управление на образованието – Шумен, с писмо № РД21-1777 от 04.10.2022 г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

I. ВЪВЕДЕНИЕ.....	4
II. АНАЛИЗ НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ В ОБЩИНИТЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЛАСТ ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2020 - 2021 г. ..	6
III. СТРАТЕГИЧЕСКА И ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ.....	53
IV. ИНДИКАТОРИ ЗА ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ ОБЛАСТ ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2022 – 2024 г.	65
V. ФИНАНСИРАНЕ И ПОПУЛЯРИЗИРАНЕ НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ ОБЛАСТ ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2022 – 2024 г.	68
VI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ	68

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Шумен (2022 – 2024) е разработена в изпълнение на чл. 196 от Закона за предучилищното и училищното образование, въз основа на анализ на потребностите от подкрепа във всяка община на територията на област Шумен.

Стратегията е разработена от междуинституционална работна група, създадена със Заповед РД-15-33/29.03.2022 г. на Областния управител на област Шумен с включени представители на Областна администрация Шумен, Регионалното управление на образованието – Шумен, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Шумен, Регионална здравна инспекция – Шумен, Регионална дирекция за социално подпомагане – Шумен и на общините на територията на област Шумен.

Нормативните основания за разработването на Стратегията и свързаните с нея документи са следните:

Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030 г.);

Стратегия за възпитателната работа в образователните институции (2019 – 2030);

Национална стратегия за развитие на физическото възпитание и спорта (2012 – 2022 г.);

Постановление на Министерски съвет № 4/11.01.2005 г. за създаване на Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства;

Закон за предучилищното и училищното образование;

Закон за закрила на детето;

Закон за хората с увреждания;

Закон за социалните услуги;

Закон за личната помощ;

Наредба за приобщаващото образование;

Наредба за физическата среда и информационното и библиотечното осигуряване на детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие;

Наредба № 6 от 11.08.2016 г. за усвояването на българския книжовен език;

Правилник за устройството и дейността на центровете за специална образователна подкрепа;

Правилник за устройството и дейността на регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование;

Правилник за устройството и дейността на ученическите общежития в системата на предучилищното и училищното образование, чиято дейност не се организира от училища;

Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование;

Механизъм за съвместна работа на институциите за обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст;

Алгоритъм за взаимодействие между институциите в системата на предучилищното и училищното образование и дирекциите „Социално подпомагане“;

Общински планове за развитие и др.

Приобщаващото образование се осъществява съгласно следните принципи:

1. Гарантиране на правото на всяко дете до подкрепа за личностно развитие съобразно индивидуалните му потребности, независимо от неговата възраст, обхват и включване в образователната система;

2. Осигуряване на достъп на всяко дете и ученик до детска градина и училище най-близко до неговото местоживееие и на качествено образование;

3. Гарантиране на достъп на всички деца и ученици до обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие там, където е детето и ученика – в детската градина и в училището, в центровете за подкрепа за личностно развитие или центровете за специална образователна подкрепа, в регионалния център за подкрепа на процеса на прообщаващото образование;

4. Прилагане на добри индивидуални подходи, ориентирани към стимулиране на мотивацията за изява на най-добрите способности на детето и ученика;

5. Равнопоставеност и недопускане на дискриминация в условията за обучение на децата и учениците заедно, независимо от трудностите и различията в процесите на приобщаване и учене;

6. Системен и холистичен подход при предоставянето на знания, умения, ключови компетентности, подкрепа за личностно развитие, създаване на сигурна подкрепяща среда, участие на родителите в образователните институции;

7. Сътрудничество, взаимодействие и комуникация между участниците в процесите за осигуряване и предоставяне на подкрепата за личностно развитие – образователната институция, родителите и семейството, общността и другите заинтересовани страни – институции, администрации и неправителствени организации;

8. Гъвкавост и динамичност на процесите и дейностите, осъществявани от всички заинтересовани страни, за обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците според индивидуалните им потребности.

II. АНАЛИЗ НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ В ОБЩИНИТЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЛАСТ ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2020 – 2021 г.

Анализът на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в общините в област Шумен за периода 2020 – 2021 година е изготвен в съответствие с определените индикатори за оценка на изпълнението на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в областта за този период и свързаните с тези индикатори фактори. Анализът допринася за установяване на реалните потребности от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците на територията на обл. Шумен и възможностите за тяхното предоставяне в образователните институции за предучилищно и училищно образование.

Област Шумен е разположена в централната част на Североизточна България и заема площ от 3,39 хил. кв. км, което представлява 3,05 от територията на страната. Област Шумен се състои от 10 общини: Велики Преслав, Венец, Върбица, Каолиново, Каспичан, Никола Козлево, Нови пазар, Смядово, Хитрино, Шумен със 151 населени места, от които 8 града и 143 села. Най-голяма е територията на общ. Шумен – 19,2% от площта на областта, а най-малка – на общ. Венец – 6,6% от площта на областта. По население най-голяма е общ. Шумен, а най-малка – общ. Никола Козлево.

Процесите сред населението в област Шумен продължават и през изминалия период от две години – във всички общини намалява броят на децата. Например към месец декември 2021 г. в общ. Шумен броят на населението от 7 до 19 години е 12 341 лица, докато на възраст от 20 до 40 години са 24 171 лица. Основни причини за това са ниската раждаемост и високото ниво на броя мигриращи семейства заедно с децата. Прирастът на населението в област Шумен продължава да бъде отрицателен. Причините за интензивната миграция са едни и същи и постоянни – трудова реализация, по-добри условия за живот на лица с ниско образование и без професионална квалификация. Намалява броят на населението в трудоспособна и репродуктивна възраст.

Според представената информация, единствено в общ. Никола Козлево няма демографска криза. Динамиката показва тенденция за увеличаване броя на населението. По признак *пол* структурата на населението е балансирана. Наблюдава се запазване на раждаемостта.

Най-висок дял сред безработните имат лицата с начално или по-ниско образование, които в някои общини са над 45 % от всички безработни. Наблюдава се несъответствие между предлаганите и търсените квалификации от незавършилите основно образование, с основно

образование и тези без или с ниска професионална квалификация. В същото време такива лица нямат желание за повишаване на квалификацията, а имат големи очаквания за високо заплащане.

Затова основните тенденции за развитие на общините са свързани с подобряване на условията и възможностите за обучение и възпитание, намаляване на броя на напусналите и увеличаване на броя на реинтегрираните в образователните институции, подкрепа и приобщаване на децата и учениците с различни потребности и на техните семейства, осмисляне на свободното време и развитие на способностите на децата и учениците.

Целите на подкрепата за личностно развитие са насочени към премахване на сегрегацията, за подкрепа на уязвимите и изолирани по различни причини деца, за насърчаване на участието им в образователния процес, за развитие на способностите им и за подкрепа за личностно развитие на индивидуалните им потребности. Успешната подкрепа на децата и учениците изисква реорганизация на политиките, практиките и културата в общините и в образователните институции в обл. Шумен.

COVID – 19 промени начина, по който живеем, работим и учим. Новата реалност ни накара да променим и начина, по който предоставяме подкрепа и знания на децата. Разпространението на вируса доведе до цялостно преобразуване на обучението и подкрепата на децата и учениците във всички образователни институции – обучение от разстояние в електронна среда (ОРЕС) – синхронно и асинхронно, дистанционно чрез поставяне на задачи по електронен път или учебни материали на хартия. Провеждането на обучението по този начин изискваше осигуряване на постоянен достъп до интернет и техника за всяко дете. По този начин се осъществи обучението на децата и учениците почти през целия изминал стратегически период от две години, което беше сериозно предизвикателство пред всяка образователна институция и пред всяко семейство.

Въпреки срещаните трудности ОРЕС на децата и учениците през този период е успешно. Голяма заслуга за това имат родителите в подкрепа на педагогическите специалисти. Активно са включвани медиаторите и помощниците на учителя. ОРЕС се отрази както положително, така и отрицателно на децата и учениците и на развитието им. Отчетени са следните слаби страни: липса на физически контакт между ученици и учители, силна зависимост на обучението от технологичната инфраструктура, опасност от засилване на негативното влияние върху психиката, физическото и емоционалното състояние на децата и на социалните им контакти, претоварване на учениците, които всекидневно са пред електронните устройства или слабо взаимодействие и затруднен контакт с ниско мотивираните, проблеми с електронната платформа, липса на достатъчно онлайн образователни ресурси, от значение е учителят да е

изградил добра емоционална връзка и доверие с детето и с родителя. Установените силни страни на ОРЕС са следните: нарастващи възможности за иновативност в работата на педагогическите специалисти с всички деца; преоткриване същността на проектно базираното обучение като алтернатива на извънредната ситуация, гъвкавост – може да се учи по всяко време и на всяко място; активно взаимодействие с родителите – възможност родителите да присъстват по време на работата на учителя и да получават непрекъснато инструкции, напътствия и консултиране относно спецификата на работата с тяхното дете; развитие на уменията на децата да работят с помощта на информационно-комуникационните технологии (ИКТ). За малък брой деца обучението беше организирано чрез материали на хартия.

Мрежата на **образователните институции** в област Шумен е оптимизирана според нуждите на общините – детски градини, начални, основни училища; обединени, средни и гимназии с профилирани и професионални паралелки.

Образователните институции в област Шумен към края на 2021 г. предоставят възможности за образование и обучение във всяка община, както следва:

Община	Вид на образователната институция						
	Детски градини	Училища					Центрове за подкрепа за личностно развитие
		начални	основни	обединени	средни	общо	
Велики Преслав	6	0	3	0	3	6	0
Венец	7	0	2	0	1	3	0
Върбица	10	0	2	1	1	4	0
Каолиново	15	0	3	2	1	6	0
Каспичан	6	0	0	3	1	4	ЦПЛР - ЦРД
Никола Козлево	7	1	3	0	1	5	0
Нови пазар	9	0	4	0	4	8	ЦПЛР – ОДК; ЦСОП
Смядово	3	0	2	0	1	3	0
Хитрино	5	0	0	0	1	1	0
Шумен	28	2	7	2	14	24	ЦПЛР – ОДК; ЦПЛР – УСШ; ЦПЛР – 2 обществения; ЦСОП; РЦПППО
Общо	96	3	26	8	27	64	9

С решение на Общински съвет – гр. Върбица през 2020 г. и 2021 г. са закрити детските градини в с. Конево и в с. Станянци. Със заповед на министъра на образованието и науката е закрито ОУ „Панайот Волов“ – в с. Живково, общ. Хитрино.

През предходния стратегически период от две години (2020 – 2021 г.) детските градини са били 98, а училищата 65.

Статистиката, отразена в следващата таблица, показва броя на учениците и сформираните самостоятелни, маломерни и слети паралелки и персонала в училищата. Маломерните и слетите паралелки представляват предизвикателство за всяка образователна институция поради спецификата за организация на учебния процес:

Община	Брой училища	Брой ученици	Общ брой паралелки	Маломерни паралелки	Слети класове	Брой персонал		
						педаг.	непедаг.	общо
Велики Преслав	6	930	46	8	6	110	40	150
Венец	3	387	27	13	3	58	21	79
Върбица	4	792	45	11	5	95	25	120
Каолиново	6	906	55	24	3	113	28	141
Каспичан	4	586	39	15	0	74	21	94
Никола Козлево	5	585	40	23	2	85	24	109
Нови пазар	8	1634	55	16	5	186	58	246
Смядово	3	442	28	4	4	61	19	80
Хитрино	1	200	12	7	0	28	10	38
Шумен	24	7303	362	20	5	718	181	899
Общо	63	13765	709	141	33	1528	427	1956

Тенденцията за намаляване на броя на децата и учениците е постоянна – 15055 ученици в 754 паралелки, 181 маломерни паралелки и 30 слети класове за предходния стратегически период.

Осигурените възможности за обучение в профилирани и професионални паралелки на територията на всяка община – предпоставка за съответната професионална реализация или продължаване на образованието са следните: на над 998 ученици е осигурено обучение в повече от 55 профилирани паралелки и в над 38 паралелки професионално обучение на повече от 2649 ученици.

За предходния период статистиката е следната: 84 профилирани паралелки с 1927 ученици, 118 професионални паралелки с 2655 ученици.

На учениците са предоставени възможности за обучение в различни форми според желанието и възможностите им. Броят на ученици в различни форми на обучение е индикатор за информираността на учениците и техните родители, както и на лицата над 16 г. за тези възможности:

Община	Дневна форма	Индивидуална форма	Самостоятелна форма	Дуална форма	Задочна форма
Велики Преслав	553	9	84	1	59
Венец	380	7	5	0	0
Върбица	790	2	14	0	0
Каолиново	916	0	24	0	0
Каспичан	586	0	25	0	0
Никола Козлево	585	0	72	0	0
Нови пазар	1594	0	67	40	0
Смядово	438	4	18	0	0
Хитрино	201	2	4	0	0
Шумен	9475	15	88	79	0
Общо	15518	37	401	120	59

Целодневната организация на учебния ден се предоставя за ученици в начален и прогимназиален етап с часове за самоподготовка, организиран отход и спорт и занимания по интереси, като осигурени допълнителни условия за взаимодействие и сътрудничество между всички участници в образователния процес, за екипна работа с цел развитие на компетентностите на всеки ученик, за успешна личностна реализация и подкрепа за личностно развитие. В 54 училища в областта са сформирани 246 групи за целодневна организация на учебния ден с около 5569 ученици от I до VII клас.

За предходния стратегически период в целодневна организация на учебния ден са били включени над от 3000 ученици.

Учениците от 14 училища на територията на общ. Шумен се обучават в едносменен режим. Във всички училища е осигурена охрана – физическа, чрез видеонаблюдение или сигнално-охранителна техника. Храненето на учениците се осъществява в обособени за целна помещения, като единствено в СУ „Панайот Волов“ – гр. Шумен храната се приготвя на място, а в останалите – чрез кетъринг – основна закуска, подкрепяща закуска и обедно хранене.

В част от детските градини са сформирани яслени групи, които са в подкрепа на семействата за развитието и социализацията на децата. В детските градини на територията на област Шумен са обхванати деца на възраст от 2 до 7 години, а задължителното предучилищно образование се осъществява от навършване на 4 години на децата. Таблицата представя броя на групите и на децата, както и на педагогическия и непедagogическия персонал. В 4 училища в областта функционират подготвителни групи деца от 4 до 6 г.

Община	Брой детски градини	Брой деца	Общ брой групи	Брой деца в яслена група	Брой персонал		
					педаг.	непедаг.	общо
Велики Преслав	6	259	15	0	34	30	64
Венец	7	130	9	0	20	21	41
Върбица	10	301	16	0	33	35	68
Каолиново	15	324	21	0	44	42	86
Каспичан	6	205	10	23	22	21	43
Никола Козлево	7	171	12	0	23	30	53
Нови пазар	9	516	22	56	49	44	93
Смядово	3	132	8	16	15	19	34
Хитрино	5	82	5	0	10	12	22
Шумен	28	2755	117	111	262	219	481
Общо	96	4875	235	206	512	473	985

Децата в детските градини за периода 2018 – 2019 година са били близо 6000.

Институциите в образователната система в област Шумен са със сравнително добра и поддържана материална база с необходимата среда за развитието на всяко дете. Подобренията на материалната база, техническото оборудване и обзавеждане в образователните институции в общините представляват част от осигуряването на **подкрепяща среда** за развитието на децата и учениците. За изминалите две години тези подобрения са следните:

Община	Подобрени условия за обучение и възпитание на децата и учениците
Велики Преслав	Подобрени условия за обучение и възпитание на децата и учениците – боядисани класни стои, ремонт на сервизни помещения – (смяна фаянсови/теракотни плочки), ремонт на покриви и на тротоарни настилки
Венец	Реновиран кабинет по БЕЛ, обновен кабинет за занимания по интереси, обновен методически кабинет, осъвременена библиотека с нови мебели и кабинет за предоставяне на ДПЛР; нови чинове, столове, лаптопи, таблети, мултимедийни проектори, интерактивен

	дисплей; подменен паркет и щори в класни стаи; кабинет на открито в училищен двор.
Върбица	Ремонт на покриви, смяна на подови настилки, обновяване на кухненски блокове и санитарни възли, площадки за игра, саниране и изграждане на отоплителна инсталация – в детските градини. Ученически шкафчета, тенис игрище, достъп до интернет – в училищата.
Каолиново	Ремонт на покриви, обновяване на кухненски блокове и санитарни възли; детски площадки за игра; мерки за енергийна ефективност; компютри, принтери и дидактични материали; детски легла, секции, масички; ученически шкафчета, мултимедийни проектори, планшети и лаптопи.
Каспичан	Ремонт на физкултурен салон и зала за представления; ремонт на ограда; ново оборудване в занимални; кухненско оборудване; детски съоръжения в двора – в детски градини. Ремонтни дейности в 3 училища.
Никола Козлево	Саниране, изградена парна инсталация, текущи ремонти, бели дъски, принтер и проектор, лаптопи, планшети, интерактивна дъска; мебели, техника и материали за ресурсен кабинет; STEM – център, иновативен център за занимания по интереси
Нови пазар	Ремонт и ново обзавеждане на медицинските кабинети. Текущи ремонти. Нова спортна площадка в СУ „Васил Левски“ – гр. Нови пазар
Смядово	Подмяна на тротоарна площ, боядисване на класни стаи, нова класна стая, площадка по БДП – СУ „Св. св. Кирил и Методий“ – гр. Смядово; дограма в основните училища в с. Риш и с. Янково.
Хитрино	Ремонт и обзавеждане на медицинските кабинети.
Шумен	Топлоизолация, сменена дограма, благоустроени дворни пространства, изградена достъпна архитектурна среда

За да стане по-приобщаваща за децата и учениците, образователната среда в детските градини и училищата в обл. Шумен се нуждае от подобрения в следните насоки: изграждане на достъпна архитектурна среда до всички сгради и помещения в тях; финансиране и осигуряване на достъп до информация и средства за комуникация за всички педагогически специалисти, деца и особено за родителите и обучение на родителите за използването им; финансиране и осигуряване на помощни и специализирани технически средства, навсякъде, където са необходими; финансиране и осигуряване на необходимите специалисти и по-голям брой часове за работа с ученици със специални образователни потребности, в риск, с хронични заболявания и с изявени дарби; финансиране и осигуряване на условия, специалисти и часове за спортни дейности.

Съгласно Закона за интеграция на хората с увреждания, общините, в рамките на предоставената им компетентност осигуряват изграждането на **достъпна архитектурна среда** в общинските детски градини и училища за хората с увреждания, независимо от това дали в тях се обучават деца с физически увреждания или не. Държавните училища, финансиани от МОН,

сами осигуряват достъпната архитектурна среда. Комисията за защита на дискриминацията контролира осигуряването на достъпна архитектурна среда в образователните институции и образува производства при неосигурени условия за достъп на хора с увреждания, като в случай на неизпълнение, постановява съответните глоби.

Сведения за осигурената достъпна архитектурна среда в образователните институции:

Община	Брой училища/детски градини, вид на достъп
Велики Преслав	1 – асансьор
Венец	2 – рампа за достъп на хора с увреждания; 1 – класни стаи с достъп за ученици с инвалидни колички, места за ученици с увредено зрение с достатъчна осветеност.
Върбица	1 детска градина 1 училище – рампа за инвалидни колички; асансьор
Каолиново	В детските градини няма. В 3 училища – рампа за инвалидни колички.
Каспичан	1 детска градина – рампа с парапет 1 училище – подвижна платформа
Никола Козлево	1 училище – рампа
Нови пазар	В ЦСОП „ХЕЛА“ – гр. Нови пазар, ОУ „Н. Й. Вапцаров“ – гр. Нови пазар – рампа
Смядово	1 училище – рампа
Хитрино	В детските градини няма. Рампа в училището.
Шумен	В част от училищата в малките населени места не е осигурен достъп.

На децата и учениците в образователните институции в област Шумен се предоставя **обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие**, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията им. Подкрепата за личностно развитие се прилага в съответствие с индивидуалните образователни потребности на всяко дете и на всеки ученик.

Детските градини, училищата, Регионалният център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Шумен и центровете за подкрепа за личностно развитие включват в годишния план за дейността си видовете дейности, сроковете и отговорниците за предоставянето на подкрепата за личностно развитие на децата и учениците.

За организиране и координиране на процеса на осигуряване на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в детските градини и училищата в началото на всяка учебна година със заповед директорът определя координатор, който координира работата на екипите за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците и

дейностите с педагогическите специалисти и с родителите във връзка с подкрепата за личностното им развитие. В центровете за специална образователна подкрепа се определя координиращ екип за осъществяването на диагностична, рехабилитационна, корекционна и терапевтична работа.

Подпомагането на децата и учениците е необходимо да се осъществява в класната стая и в групата, а при индивидуална подкрепа – в специализиран кабинет за ресурсно подпомагане, психологична или логопедична подкрепа. През отчетния период детските градини и училищата са разполагали със следните **кабинети** за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците като част от подкрепящата образователна среда:

Община	Кабинети, помещения и обособени кътове за ПЛР на децата и учениците
Велики Преслав	Кабинети, помещения и обособени кътове за подкрепа на децата и учениците – 4 – 3 ресурсни кабинета, 1 логопедичен кабинет – Детска градина „Снежанка“ – гр. Велики Преслав, Основно училище „Св. св. Кирил и Методий“ – гр. Велики Преслав, Средно училище „Черноризец храбор“ – гр. Велики Преслав и Основно училище „Христо Ботев“ – с. Златар
Венец	1 ресурсен кабинет с обособени кътове за работа в СУ „Н. Й. Вапцаров“ – с. Венец.
Върбица	1 кабинет на педагогическия съветник в СУ „Св. Паисий Хилендарски“ – гр. Върбица.
Каолиново	В детските градини няма; 2 кабинета за психологична подкрепа, 1 кабинет за ресурсна и логопедична работа.
Каспичан	1 кабинет за ресурсно подпомагане, 1 кабинет на педагогически съветник, 1 логопедичен кабинет
Никола Козлево	1 кабинет за ресурсно подпомагане в СУ „Ц. Б. Церковски“ – с. Никола Козлево
Нови пазар	Ресурсни кабинети в ДГ „Китка“ и ОУ „Н. Й. Вапцаров“ – гр. Нови пазар
Смядово	1 училище – ресурсен, логопедичен и психологичен кабинети; 1 детска градина – ресурсен и логопедичен кабинети
Хитрино	1 оборудван кабинет за ресурсно подпомагане
Шумен	Във всички училища с ученици със СОП има бособени кабинети според потребностите на учениците.

През предходния стратегически период са функционирали 13 кабинета за подкрепа от специалисти в училищата и 3 кабинета в детските градини.

Общата подкрепа за личностно развитие на децата и учениците обхваща цялостната образователно-възпитателната дейност в детските градини, в училищата, в центровете за подкрепа за личностно развитие, както и в институциите извън образованието, работещи с деца. През изминалия двегодишен период в детските градини в обл. Шумен са осигурени всички дейности за обща подкрепа за личностно развитие съгласно чл. 13 от Наредбата за

приобщаващото образование, но не във всяка детска градина и за всяко дете, което се нуждае от подкрепа.

Екипната работа между учителите и другите специалисти се е подобрила, но част от учителите в училищата, а и в детските градини, все още не участват с необходимото желание и мотивация в екипната работа с другите специалисти, което отчасти се дължи на недостатъчна квалификация на учителите по общообразователни учебни предмети и на детските учители по отношение на предоставянето на обща подкрепа на децата и учениците.

Провеждането на **ранно оценяване на потребностите** е задължително след информираното съгласие на родителите на детето и се извършва с цел определяне на дейности за подкрепа за личностно развитие и превенция на обучителните затруднения на децата:

Община	Ранно оценяване от 3 г. до 3 г. и 6 м.		Ранно оценяване на 5 г. и на 6 г.	
	Брой ДГ	Брой деца	Брой ДГ	Брой деца
Велики Преслав	6 от 6	15	6 от 6	8
Венец	3 от 7	10	1 от 7	22
Върбица	4 от 10	14	2 от 11	17
Каолиново	5 от 15	11	4 от 15	21
Каспичан	2 от 6	13	1 от 6	21
Никола Козлево	6 от 7	29	2 от 7	31
Нови пазар	8 от 9	62	3 от 9	53
Смядово	3 от 3	10	3 от 3	2
Хитрино	2 от 5	2	2 от 5	3
Шумен	20 от 28	320	9 от 28	196
Общо	59 от 96	486	33 от 59	374

Извършеното ранно оценяване през преходния стратегически период е следното: 3 г. и 6 м. – в 54 детски градини на 500 деца; 5 г. и 6 г. – в 56 детски градини на 600 деца.

Най-голям дял от **общата подкрепа за личностно развитие на децата в детските градини** е насочен към обучение чрез допълнителни модули за деца, които не владеят български език. Това обучение за децата от подготвителните групи е задължително и се осъществява в педагогически ситуации съгласно държавния образователен стандарт за усвояването на българския книжовен език. Следва логопедичната работа, ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения на децата от 3 г. до 3 г. и 6 м. и на 5 и на 6 години и психологична подкрепа.

Допълнителен модул по български език в детските градини за превенция на обучителните затруднения е провеждан, както следва:

Община/учебна година	Брой детски градини	Брой учители	Брой деца
Велики Преслав	6	30	259
Венец	7	18	95
Върбица	10	25	301
Каолиново	15	40	314
Каспичан	6	18	87
Никола Козлево	7	22	194
Нови пазар	9	38	357
Смядово	3	14	150
Хитрино	5	5	81
Шумен	28	66	849
Общо	96	270	2687

Предходен стратегически период – 1290 деца са обучавани в допълнителен модул по български език от 180 учители.

В програми за психомоторно, познавателно и езиково развитие са включени 212 деца от общ. Шумен от 18 детски градини в групи в ЦПЛР – ОДК „Анастас Стоянов“ – гр. Шумен, а 305 деца са включени в логопедични групи.

В повечето от училищата на училищно ниво е регламентирано установяване на необходимостта и осъществяване на **допълнително обучение по учебни предмети** при условията на Наредбата за приобщаващото образование с цел преодоляване на обучителни затруднения по различни причини. С 1725 ученици са проведени часове за допълнително обучение по различни учебни предмети.

Предходен стратегически период: допълнително обучение по учебни предмети е проведено в 54 училища от 534 учители по 24 учебни предмети в 9418 учебни часа с 2501 ученици.

Консултирането по учебни предмети е достъпно за всички ученици и се провежда извън редовните учебни часове от учителите по предмети ежеседмично в рамките на учебната година. Организира се и се осъществява по график, утвърден от директора на училището за всеки учебен срок и се публикува на електронната страница на училището. Консултирането е още една възможност за подкрепа на учениците по учебни предмети. Информацията за осъщественото допълнително консултиране на учениците по учебни предмети е следната: в 61 училища от 1110 учители с 8467 ученици е проведено консултиране по различни учебни предмети.

Предходен стратегически период: консултиране в 63 училища от 1036 учители по 24 учебни предмета в 19713 учебни часа на 11410 ученици.

Кариерното ориентиране на учениците в училище включва взаимно допълващи се дейности за информиране, диагностика, консултиране, посредничество и проследяване с оглед подпомагане на учениците за техния самостоятелен и осъзнат избор на образование и професия и осъществяване на връзка между училището и пазара на труда. През отчитания период кариерното ориентиране се осъществява в часовете на класа от класните ръководители, от кариерните консултанти от ЦПЛР – ОДК „Анастас Стоянов“ – гр. Шумен, по проект „Подкрепа за успех“, Агробизнес център – Шумен; Бизнес инкубатор – Шумен; Областен информационен център – Шумен; предприятия и фирми. Заниманията по интереси са организирани по проект „Подкрепа за успех“, по реда и условията на Наредбата за приобщаващото образование, от ЦПЛР, в групите за целодневна организация на учебния ден (ЦОУД). Дейностите за кариерно ориентиране на учениците са следните:

Община	Брой училища	Обучаваща институция	Дейност	Брой ученици
Велики Преслав	3	Училища, предприятия	Беседи, лекции, консултиране	65
Венец	3	ЦПЛР – ОДК „Анастас Стоянов“ - Шумен	Беседи, консултации	94
Върбица	4	Училище, ЦПЛР – ОДК „Анастас Стоянов“ - Шумен	Беседи, консултации	238
Каолиново	4	Общински институции, училища, ЦПЛР – ОДК „Анастас Стоянов“ – гр. Шумен	Консултиране	116
Каспичан	4	Училище, ЦПЛР – ОДК „Анастас Стоянов“ - Шумен	Групови и индивидуални консултации	54
Никола Козлево	3	Училище	Групови беседи	158
Нови пазар	5	Училища	Групови консултации	200
Смядово	3	Агробизнес център; Бизнес инкубатор; Областен информационен център; предприятия; фирми	Лекции; беседи; дискусии; конкурс; срещи; посещения	701
Хитрино	1	По проект „Подкрепа за успех“ – ЦПЛР – ОДК „Анастас Стоянов“ - Шумен	Групови и индивидуални консултации	74

Шумен	19	По проект „Подкрепа за успех“ – ЦПЛР – ОДК „Анастас Стоянов“ - Шумен	Беседи, лекции, консултиране	2905
Общо		-	-	4605

Заниманията по интереси стимулират развитието на личностни качества, социални и творчески умения и изяви на способностите в областта на науките, технологиите, изкуствата, спорта, глобалното, гражданското, здравното и интеркултурното образование, образованието за устойчиво развитие, както и за придобиване на умения за лидерство. В детските градини и в училищата заниманията по интереси не са достатъчно застъпени и са осигурени предимно от други институции – ЦПЛР или частни, по проекти. Организиран са следните занимания по интереси:

Община	Брой детски градини	Брой деца	Брой групи/ Вид в ДГ	Брой училища	Брой ученици	Брой групи/вид в училище	Общо деца и ученици
Велики Преслав	1	60	4 – АЕ, музика, танци	6	438	51	498
Венец	7	241	11 Музика, ИИ	1	60	6	301
Върбица	10	317	18 уч. предмети, танци, екология технологии, кариери, спорт, музика, фотография, здр. образование, фолклор	4	275	17	592
Каолиново	1	21	2 групи – музика; конструирани и технологии	4	163	11	184

Каспичан	1	30	1 изкуства	4	117	10	147
Никола Козлево	0	0	0	5	265	18	265
Нови пазар		72	6	8	42	44	
Смядово	1	40	Проект АПСПО – 8 групи	3	123	6 Изкуства, фолклор, учебни предмети	123
Хитрино	5	84	5 – музика, ИИ	1	78	5 учебни предмета, техника и технологии , изкуства, спорт	162
Шумен	15	1670	90	19	2793	179	4463
Общо	40	2495	64	55	4354	347	6735

През предходния период броят на групите за занимания по интереси е вариал от 11 до 257 в различните общини.

В изяви по Националния календар за изяви по интереси на децата и учениците от обл. Шумен са участвали 1832 ученици от 28 образователни институции в 98 изяви. В 31 изяви от Националния спортен календар са участвали 805 ученици от 21 образователни институции.

Читалищата като средища за развитие на местните общности участват активно в живота им и помагат за укрепване и развитие на местните културни, социални и икономически партньорства. Връзката „местна общност – читалище“ се свежда до няколко основни типа взаимодействие с огромен потенциал за развитие, като читалището може да играе ключова роля по отношение на представителство, посредничество, информиране, образование, обединение, сближаване на различия, подкрепа и взаимопомощ и др. Читалището може да бъде лидер на определени процеси; може да бъде партньор, особено що се отнася до изпълнение на стратегически проекти и планове за развитие; може да бъде посредник или медиатор между различни общностни групи и институции, включително образователните.

В община Венец функционират 9 читалища, в които се организират изяви и тържества по повод на различни празници – за деца, ученици и младежи – ателиета и работилници, изложби и изложения, оказване на подкрепа при обучение в електронна среда, кътове за писатели и революционери, дни по повод на национални и международни чествания, официални и календарни празници, походи, маратон по четене, литературни конкурси, „Забавно лято в

библиотеката“ през лятната ваканция със забавни игри и лятна читалня, презентации, викторини, дни на отворените врати, партита и др.

В община Върбица функционират 10 читалища, като в 3 от тях са осигурени нови компютри по Програма „Глобални библиотеки – България“.

В община Никола Козлево в 11 населени места има читалища, най-старото от които е в с. Никола Козлево – 1906 г. а най-новото – в с. Векилски – 2016 г. Във всяко читалище приоритетна дейност е оползотворяването на свободното време на децата и учениците чрез специалисти хореографи, корепетитори и художествени ръководители на танцови, певчески, театрални и други състави според интересите на децата.

На територията на община Смядово има 6 читалища. Към НЧ „Братство – 1860“ – гр. Смядово през летните ваканции се организира „Лятна занималня“ за учениците от I до IV клас.

В община Каолиново функционират 12 читалища, а в общ. Хитрино – 14 читалища.

Организацията на **спортните дейности** за децата и учениците на училищно и общинско ниво е занижена и се нуждае от активизиране. Това показват и данните по-нататък, представени от РЗИ – Шумен – голяма част от заболяванията и аномалиите при децата и учениците са поади наднормено тегло. Необходимо е да се изготвя календар на детско-юношеския спорт на общинско ниво. Материално-техническата база на спортните площадки, физкултурните салони и извънучилищните съоръжения не се поддържа системно, в някои училища липсват физкултурни салони. Съществуващата база е амортизирана и не отговаря на международните стандарти за провеждане на спортни дейности, както и на изискванията за безопасност. Приоритетите на местното управление не са свързани с националните за развитието на спорта. Общините може да предоставят достатъчно възможности за финансиране на спорт и физическа активност в образователните институции. Нивото на физическо развитие и физическата дееспособност на децата и учениците е значително снижено. Положително влияние върху спортната активност биха оказали рекламни кампании за спорт за всички на ниво община за по-голяма осведоменост относно възможностите за практикуване на физически упражнения и спорт и ползата за всички възрасти от него.

Извънкласната спортна дейност не бива да се подценява, тъй като по този начин учителите по физическо възпитание и спорт ги демотивира и води до формално провеждане на спортните прояви. Приоритет за училищните ръководства да стане часовете по ФВС да се провеждат от специалисти, третият час да се провежда по предназначение, в учебните планове в раздел Б и раздел В да се увеличат часовете по ФВС. Децата и учениците са в най-благоприятната възраст за формиращото въздействие на физическите упражнения и спорта и за създаване на комплексни условия за провеждане на ефективен учебно-възпитателен и тренировъчен процес.

За пълноценна и хармонична подкрепа относно развитието на всяко дете от голямо значение е участието му в задължителни и избираеми форми за физическо възпитание и спорт. Това следва да бъде част от конкретните дейности на общинските ръководства за подобряване на здравето и физическата дееспособност на гражданите. Необходим е и контрол за системно проследяване на ефекта от заниманията с физически упражнения и спорт, последван от коригиране на средствата, способите и формите на въздействие.

Организиран се прояви по различни поводи с включени дейности за демонстриране на интересите на децата и учениците – изложби, състезания, конкурси, викторини, турнири по футбол, волейбол, шах, тенис на маса и лека атлетика.

През предходния период са отчетени от 22 детски градини 43 различни спортни дейности, но те не са под формата на постоянни групови занимания, а са организирани като еднократни прояви.

Представената информация за **спортните клубове** е следната: В общ. Венец са регистрирани 7 спортни клуба в 7 населени места, които по повод на местни и национални празници организират футболни приятелски срещи. Отборите са съставени предимно от ученици от гимназиален етап в СУ „Никола Й. Вапцаров“ – с. Венец. Управите на клубовете съдействат за осигуряване на спортни екипи.

В общ. Каспичан има хандбален клуб и клуб по ракетомоделизъм, чиито представители участват в зонални и национални първенства. Две деца са получили годишни стипендии за даровити деца от клуба по ракетомоделизъм.

В община Смядово функционират 2 футболни клуба, а в общ. Хитрино – 2 спортни и 4 футболни клуба.

Ваканционните форми и инициативи през летните ваканции в училищата са изключителна възможност за занимания по интереси в областите на науките, изкуствата и спорта. В тези занимания от общ. Каолиново са участвали 138 ученици от 5 училища, а от общ. Хитрино – 102 ученици. Летни занимания с децата и учениците от общ. Шумен по време на ваканцията организират и Регионалната библиотека „Стилиян Чилингиров“, Регионалният исторически музей – Шумен, ДПП „Шуменско плато“ и РИОСВ – Шумен – общо включени 4415 деца и ученици.

В летните ваканционни програми през предходния стратегически период са участвали над 1800 деца от обл. Шумен.

Центровете за подкрепа за личностно развитие в обл. Шумен за предоставяне на подкрепа за личностно развитие са четири. В тях се предоставя само обща подкрепа за личностно развитие. През изминалия стратегически период въпреки епидемичната обстановка

и ОРЕС, те са организатор на атрактивни, масови и публични изяви през учебните години. В тях децата и учениците имат изключителната възможност за личностна изява в състезания, конкурси, фестивали, изложби в различните области на познанието, изкуствата и спорта. Възпитаниците им са носители на много международни, национални и общински награди и отличия. Групите за обучение са постоянно действащи, временно действащи по време на учебните занятия и временно действащи през ваканциите.

В центровете за подкрепа за личностно развитие на територията на обл. Шумен не се предоставя допълнителна подкрепа на деца и ученици, въпреки, че в един от тях има специалисти логопеди и психолози, а в останалите може да бъдат осигурени. Това изключително ограничава възможностите на децата и учениците със СОП, в риск, с хронични заболявания и с изявени дарби да получават допълнителна подкрепа за личностно развитие в тези три общини, където функционират центровете.

Проекти, по които са работили образователните институции в обл. Шумен:

1. „Студентски практики“ – РЦПППО – Шумен;
2. „Социално-икономическа интеграция на уязвими групи“ – назначени са специалисти за предоставяне на ОПЛР и ДПЛР и медиатори, осъществени дейности за кариерно ориентиране;
3. „Образование за утрешния ден“ – разработено електронно учебно съдържание, осигурени дисплеи;
4. „Подкрепа за успех“ – допълнително обучение по учебни предмети, усвояване на български език, подготовка за НВО и ДЗИ, занимания по интереси – преодоляване на обучителни затруднения, превенция на отпадането от училище и други рискови фактори, кариерно ориентиране, назначаване на образователни медиатори с постигнати резултати с ученици в риск и семействата им, социални работници, обучени специалисти и непедагогически персонал;
5. „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ – обучение на децата по български език и литература в учебно и в неучебно време, превенция на отпадането, изплащане на такси, назначени специалисти за предоставяне на ПЛР, помощник-учители и помощник-възпитатели, резултати в работата с родителите, обучени педагогически специалисти, непедагогически персонал и родители, оборудвани и обзаведени кабинети за ПЛР, проведено ранно оценяване на децата чрез скрининг тест и определяне на индивидуалните потребности от подкрепа;

6. „Равен достъп до училищно образование в условията на кризи“ – създадени електронни уроци, доставени интерактивни дисплеи;

7. „Ученически практики – 2“ – повишаване качеството на професионалното образование и обучение, съобразно потребностите на икономиката и промените на пазара на труда, подобряване на съответствието на професионалното образование на изискванията на бизнеса и улесняването на прехода от образование към заетост, осъществяване на връзка между образованието и бизнеса, повишаване на ефективността от партньорствата между училищата, осъществяващи професионална подготовка и работодателите за подобряване на практическите умения на учениците в съответствие със специфичните нужди на пазара на труда;

8. „Подкрепа за дуалната система на обучение“ – развитие на дуалната система на обучение и тясна обвързаност между образователната система и реалните потребности на пазара на труда, наемане на квалифицирани кадри с подходяща професионална подготовка и опит, придобити по време на обучението в реална работна среда, улесняване на прехода от образование към устойчива заетост, включване в „пробно стажуване“ в партниращото предприятие, подобряване на компетентностите на учителите и преподавателите по професионална подготовка, придобиване на педагогически и методически умения на наставниците от предприятията-партньори;

9. „Подкрепа за приобщаващо образование“ – оборудвани и обзаведени кабинети, обучени специалисти, назначен персонал, осигурени стипендии, предоставена ДПЛР, разработени и въведени инструментариуми и дидактически материали, работа с родителите.

Образователните институции са осъществявали дейности и по проекти и програми, разработени и реализирани и от други институции и от общините, напр. по ПУДОС, КСУДС и др. Постигнатите резултати от проектните дейности са свързани с повишаване на успеха на учениците, включително по български език и литература, развитие на интересите, придобиване на знания за опазване на околната среда, осигуряване на хранене, умения за ОРЕС, подобряване на образователната среда, информационно-комуникационните технологии и достъпа до образование, приобщаващо образование.

Относно **библиотечно-информационното осигуряване** – осъществено е чрез библиотеки и свободен достъп до информация от различни документални източници в библиотечния фонд и в глобалната мрежа с цел изграждане на навици за четене и компетентности за търсене и ползване на информация. В повечето детски градини липсва библиотечен фонд или помещение за съхранение на литература, не е създаден регламент за

поддържане и ползване на наличните книги, които са необходими за обучението на децата и за работата на специалистите. Разкриването, поддържането, обновяването на библиотеките и техния фонд, назначаването на библиотекари във всяка образователна институция се нуждае от допълнително финансиране и от външна подкрепа. Функционирали са 45 училищни библиотеки с над 33 библиотекари.

Статистиката, предоставена от някои общини, е следната: във всяка детска градина в общ. Венец са осигурени минимум по 2 компютъра, като общият им брой е 17, наличен е и постоянен интернет. В една детска градина са осигурени детски книги по групи, педагогическа литература и специализирани списания, мултимедия и интерактивна дъска. От 11 детски градини в общ. Върбица само 4 разполагат с постоянен интернет, 1 детска градина – с библиотека, осигурени са общо 12 компютъра.

През учебната 2021/2022 година дейността на библиотеката в СУ „Св. св. Кирил и Методий“ – гр. Смядово е изцяло съобразена с целите и дейността на училището и е неразделна част от образователно-възпитателния процес. Всички учители са обезпечени с учебници и помагала, учениците от I до IV клас с учебници, учебни тетрадки и албуми, учениците от V до VII клас с учебници. По проект BG05M9OP001-2.018-0032 „Община Смядово с грижа за всички“ са осигурени учебници и учебни помагала за всички учители и ученици от VIII до XII клас. На училищната библиотека са дарени 54 книги от кампанията ”Купи 1 книга. Дари я на своето училище!” – инициатива на Асоциация „Българска книга” с подкрепата на Министерството на образованието и науката. Библиотечният фонд на училището наброява 11 810 библиотечни документи. Регистрираните през учебната 2021/2022 г. читатели на библиотеката са 208. Раздадената литература е 1705 тома. Посещенията в библиотеката са 854.

Осъществените дейности са следните: Участие в кампанията ”Купи 1 книга. Дари я на своето училище!” – В инициативата са включиха цели класове, както и отделни ученици и учители. Инициативи в рамките на кампанията „Походът на книгите”: „Прочети нататък” – щафетно четене на български народни приказки с ученици от I клас; „Да четем заедно” – верижно четене на български народни приказки, приказки от Емилиян Станев, литературни игри – II клас; „Това е любимата ми книга” – ученици от III клас са взели участие в „Маратон на четенето” и „Деца четат на деца” – IV клас.

През учебната 2021/2022 година е представена информация от 65 училища за наличието в тях на 50 библиотеки/фондове и само 10 назначени библиотекари, 2 от които през същата учебна година.

В предходния стратегически период в 55 училища и в 3 детски градини са функционирали библиотеки, а библиотекарите са били 14,5, осигурените компютри – 1300.

По отношение на **грижата за здравето** не във всички детски градини са осигурени условия за достъп до медицинско обслужване там, където е детето – здравни кабинети и медицински специалисти за ежедневна грижа. В част от училищата също липсват здравни кабинети и медицински специалисти. Осигуряването на здравни кабинети и специалисти зависи от общините, а липсата им възпрепятства проследяването на здравословното състояние на децата и получаване на своевременна информация в училището, което води до опасност от прилагане на неподходяща организация на обучението. В част от детските градини в началото на учебната година родителите попълват лични справочни данни за здравословното състояние на детето – заболявания, алергии и др. В разработените училищни програми за здравно образование се включват медицински специалисти, представители от РЗИ – Шумен, родители. Детските градини и училищата, които не разполагат със здравни кабинети и специалисти, при необходимост ползват услугите на общо-практикуващите лекари. Броят на образователни институции с осигурени медицински специалисти и кабинети и с осъществени дейности за здравословен начин на живот е следният:

Община	Общ брой ДГ и училища	Брой медицински кабинети	Брой медицински лица	Брой деца с хронични и заболявания	Брой деца без личен лекар	Брой и вид дейности
Велики Преслав	12	13	6	33	0	Профилактични дейности; участие в програми за профилактика и промоция на здравето; програми за здравно образование; наблюдение на физическото развитие и дееспособност; подготовка, подбор и провеждане на отдих, туризъм и обучение
Венец	10	4	7	5	0	
Върбица	14	14	7	0	0	
Каолиново	21	6	6	0	0	
Каспичан	10	2	10	0	0	
Никола Козлево	11	10	4	4	9	
Нови пазар	17	14	7	86	0	
Смядово	6	6	5	0	0	
Хитрино	6	4	1	0	0	
Шумен	52	40	49	105	0	
Общо	159	109	102	233	9	

От училищата е предоставена информация за наличието на общо 56 здравни кабинета в област Шумен с назначени 56 медицински специалисти, 4 от които назначени през учебната 2020/2021 година. Здравните кабинети в детските градини са били 36 (1 открит през учебната 2020/2021 година) с 54 медицински специалисти (9 назначени през учебната 2020/2021 година).

Представен е **Анализ на здравословното състояние на децата и учениците в обл. Шумен**, изготвен от отдел „Профилактика на болестите и промоция на здравето“ към дирекция „Обществено здраве“ на РЗИ – Шумен, въз основа на предоставени данни от медицинските специалисти, работещи в здравните кабинети в детските градини и училищата през изминалия стратегически период. Обхванати са деца и ученици от всички детски градини и училища – 3594 деца и 7800 ученици. Данните от проведените изследвания на **децата** са следните:

Ръст в норма	Тегло в норма	Физическа дееспособност в норма
80,3 %	76,1 %	96,2 %

На диспансерно наблюдение са били 105 деца – най-голям брой с намалено зрение на очите и с астма – по 23 деца, като *броя им за предходния период е бил по-голям – 152 деца*. При основните профилактични прегледи са открити заболявания на 152 деца, най-голям брой с астма и затлъстяване. За част от децата не са предоставени данни за здравословното състояние, непълни са и данните за регистрирани заболявания и аномалии при основния профилактичен преглед. Част от медицинските специалисти от здравните кабинети в детските градини не са попълнили правилно таблиците за диспансерно наблюдение и основния профилактичен преглед и не са предоставили данни за физическата дееспособност на децата.

Данните от проведените изследвания на **учениците** са следните: най-голям дял с ръст в норма са били 80,2 % от учениците, при 72,6 % за *предходната година*. С тегло в норма са били 77,6 %, при 69,8 % *през предходната година*. 91,6 % от учениците са с физическа дееспособност в норма. От часовете по физическо възпитание са освободени 0,63% от учениците, като процентът за *предходната година е бил 1,34 %*. На диспансерно наблюдение се водят 204 ученици при 371 *през предходната година*, като най-голям брой ученици са със заболявания на ендокринната система, на дихателната система, на нервната система и на очите. При основните профилактични прегледи са открити заболявания на 392 ученици – най-голям брой със затлъстяване и заболявания на окото. За част от учениците не са предоставени данни за здравословното състояние, непълни са и данните за регистрирани заболявания и аномалии при основния профилактичен преглед. Част от медицинските специалисти от кабинетите в

училищата не са попълнили правилно таблиците за физическата дееспособност на учениците, основния профилактичен преглед и диспансерно наблюдение.

Не са постъпили сигнали от медицински специалисти от детски градини и училища, че не им е предоставена необходимата информация за попълване на схемите за анализ на здравословното състояние на децата и учениците от личните лекари. В няколко общини един медицински специалист обслужва по 2-3 детски градини и толкова училища едновременно. В някои малки населени места няма назначени медицински специалисти в детските градини и в училищата и съответно липсва информация за здравословното състояние на децата и учениците. Незначителен е броят на включените в групи по лечебна физкултура, както и броят на образователните институции, където се провеждат такива занимания.

Препоръчва се в образователните институции да бъде създадена организация за работата на медицинските специалисти от здравните кабинети относно следните дейности: информирание на родителите и учениците за необходимостта от предоставяне на информация за проведените профилактични прегледи и изискване на талоните в срок; инициране на мероприятия за учениците в извън учебно време в спортни секции и клубове по интереси, с оглед повишаване на физическата активност; съвместно с училищните настоятелства да се включват децата и учениците със затлъстяване и с гръбначни деформации в групи по лечебна физкултура, като заниманията се провеждат от специалисти кинезитерапевти; педагозите и психолозите в училищата да оптимизират дейностите за намаляване нивото на стрес сред учениците по време на обучението; да участват в съгласуването с директорите на седмичното разписание на учебните часове за правилното организиране на дневния режим; с ръководствата на образователните институции да следят за стриктното спазване на оборудването на компютърните кабинети и обучението на учениците в тях; активно да информират родителите и учениците за необходимостта от контрол на зрението един път годишно от лекар специалист; да организират и провеждат специални програми за здравословно хранене и превенция на отклоненията в хранителното поведение и да участват активно в изготвянето на седмичните менюта и др.

От РЗИ – Шумен са проведени дейности с децата, учениците и персонала на образователните институции – лекции, беседи, презентации, на теми, свързани с употребата на тютюневи изделия, алкохол, наркотични вещества, физическата активност, сексуално и репродуктивно здраве, инфекциозни заболявания, контрол на ХИВ/СПИН, психично здраве, здравословно хранене, остеопороза, туберкулоза, орални заболявания, пътно-транспортен травматизъм и др.

Учениците с хронични заболявания за периода 2018 – 2019 г. са били 398, а децата 229. В образователните институции са функционирали общо 101 медицински кабинети със 105 медицински лица – в броя им няма съществена промяна.

Други институции в общините, включително социални услуги в общността, работещи за здравето и социализирането на децата и учениците, са следните:

Населено място	Вид социална услуга	Специалисти	Дейности	Брой обхванати
Велики Преслав	Дневен център за подкрепа на деца с увреждания и техните семейства	Педагог – 2, психолог - 0,5; логопед – 0,5; социален работник - 2	Дневна грижа за деца с увреждания - корекционно-компенсаторна работа за подобряване на физическото, интелектуалното и емоционалното състояние на децата чрез дейности в няколко направления: рехабилитация; психологическа подкрепа; логопедично консултиране и терапия; педагогическа подкрепа за възпитание и обучение; организация на свободното време и социалните контакти.	37
Велики Преслав	Център за обществена подкрепа	Социален работник – 3, психолог - 0,5, логопед – 0,5	Мобилна социална работа за оказване на подкрепа на деца и семейства във високо рискови общности; логопедична работа; психологическо консултиране; превенция на отпадане от училище; реинтеграция; подкрепа на осиновяването; подкрепа на приемната грижа; консултативна помощ.	50
Велики Преслав	Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи без увреждания	Социален работник – 1, психолог – 1.	Осигуряване на живот на деца без увреждания, лишени от родителска грижа, в неинституционална среда и с условия на живот, доближаващи се до домашния бит и семейната атмосфера, както и на	15

			индивидуализирана грижа и подкрепа за всяко дете	
с. Венец	ЦОП	2 социални работници; 1 педагог; 1 психолог	Деца и семейства в риск и осиновители от общ. Венец и общ. Хитрино; групови и мобилна работа, кампании	18
гр. Каспичан	Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания	1 социален работник	деца без увреждания, резидентна грижа	15
Гр. Нови пазар	Дневен център за деца с увреждания „Къщичката“	1,5 специален педагог, 1 логопед, 1 психолог, 1 рехабилитатор, 1 социален работник	Дневна грижа, консултиране, рехабилитация, терапии и социално включване	32
гр. Нови пазар	Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания	2 социални работници, 1 възпитател, 1 психолог	Качество на живот, индивидуална грижа и подкрепа, занимания, навици и умения за общуване	26
гр. Нови пазар	Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждания	1 социален работник, 1 възпитател, 1 психолог	Социализиране и подкрепа за самостоятелна реализация	6
гр. Нови пазар	ЦОП	3 соц. работници; 2 психолози; 1 логопед; 3 педагози	Деца и семейства – консултиране, подкрепа, обучения, терапия и рехабилитация	70
Смядово	ЦОП – държавно делегирана дейност от средата на 2022	Педагог – 1 Социален работник – 1 Психолог - 1	Консултиране на деца и семейства и организиране на кампании.	18
гр. Шумен	Дневен център за деца с увреждания	1 социален работник; 1 психолог; 3 възпитател; 2 кинезитерапевт; 1 ерготерапевт; 1 логопед;	деца с увреждания от 3 г. до 18/20 г.	31
с. Васил Друмев, общ. Шумен	Дневен център за деца и младежи с увреждания – седмична грижа	1 социален работник; 3 възпитатели; 1 логопед; 1 мед. сестра	деца с увреждания от 3 г. до 18/20 г. – седмична грижа	10

гр. Шумен	Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания – 3 броя	Социален работник/р-л - 3; възпитатели – 9	деца от 7 г. до 18 г., изведени от специализирани институции	30
гр. Шумен	Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания – 2 броя	2 социални работници, 3 възпитатели	деца и младежи с увреждания	11
гр. Шумен	Кризисен център за деца	Социален работник, психолог, 2 възпитатели	деца, жертви на насилие	9
гр. Шумен	Център за социална рехабилитация и интеграция на деца от рискови групи	ръководител, психолог, социален работник, педагог, медиатор	Превенция на социалното изключване на деца от рискови групи	32
гр. Шумен	ЦОП	3 психолози, 14 специалисти -социални дейности	Превенция на изоставянето, насилието и отпадане от училище, деинституционализация и реинтеграция на деца	40
Общо	17	99	-	450

През предходния стратегически период в социални услуги в общността са били обхванати 209 деца и младежи в 13 институции. От услугите в центровете за обществена подкрепа са се възползвали 257 деца и младежи.

За пътуващите деца и ученици от населени места, в които няма детска градина и училище, към средишните такива се усигурява **транспорт** от образователната институция или от общината. Община Шумен е една от общините в България, която прилага централизирано управление за организирането на транспорта на деца и ученици за образователно-възпитателните заведения в училищната и извънучилищна дейност. Превозът на 8 деца от детски градини и 602 ученици от I до XII клас се реализира от 10 училищни автобуса. Осигурен е безплатен транспорт по транспортна схема или специализиран превоз на учениците от профилирани и професионални гимназии на територията на общината, както и на учениците, които пътуват ежедневно до най-близкото училище, в което се обучават за придобиване на квалификация по професия от населените места на общината и от други общини. Училищните автобуси, освен за безплатен превоз на правоимащи по Наредба на министъра на финансите,

могат да се използват за превози с образователни цели на територията на страната извън утвърдените маршрути, обслужващи безплатния превоз на деца и ученици в следните случаи: провеждане на учебно-опознателната дейност с деца и ученици; участие в олимпиади, състезания, фестивали, концерти, конференции на деца, ученици и педагози; участие в културни мероприятия на деца, ученици и педагози; участие в образователни проекти; организирани посещения на бази за отдих, лагери за деца, ученици и педагози; квалификационна дейност деца и ученици, на педагогически и непедагогически персонал; честване на официални и неофициални празници; провеждане на поправителни сесии; дейности, свързани с посрещане и участие в мероприятия на гости на образователните институции и Община Шумен; дейности, свързани с прояви на културни, младежки и спортни организации от община Шумен; дейности, свързани с организация на учебния процес на образователните институции; превоз на деца и ученици със СОП и техните придружители и др.

Осигуряването на общежитие включва настаняване на ученици за живеене и нощуване, осигуряване на условия за организиране и провеждане на самоподготовка на учениците, провеждане на консултации по учебни предмети и индивидуална работа, организиране и провеждане на занимания по интереси, работа с родители. Осигуряването на общежитие в обл. Шумен съществува от 4 училища и от 2 центъра за подкрепа на личностното развитие – средношколски общежития и от ЦСОП „ХЕЛА“ – гр. Нови пазар – 2 групи с 10 деца. В двете самостоятелни средношколски общежития в гр. Шумен са настанени ученици от различни училища в пълния капацитет на институциите, а към 4 училища функционират общежития с предимно тези ученици.

Поощряването на децата и учениците с **морални и материални награди** е прилагано като вид подкрепа за високи постижения в образователната дейност, в заниманията по интереси и за приноса им към развитието на общността – грамоти, сертификати, плакети, предметни награди и други, в зависимост от възможностите на институцията и постиженията на децата. Но не във всяка детска градина поощряването с награди е регламентирано в правилника за дейността ѝ. Информацията за морални и материални награди на децата в детските градини през изминалия стратегически период е следната:

Община	Брой ДГ	Видове награди	Брой наградени деца
Велики Преслав	6	Грамоти, поздравителни адреси, книжки	55
Венец	7	Грамоти, книжки, химикали, топки, картички	123
Върбица	1	Книжки, грамоти	30

Каолиново	14	Грамоти, книжки	83
Каспичан	4	1	2
Никола Козлево	7	Грамоти, медали, книги, спортни принадлежности	149
Нови пазар	1	парични	3
Смядово	3	Морални и материални	55
Хитрино	5	книжки	55
Шумен	22	Книги, предметни, парични, образователни игри, пособия, грамоти и сертификати, почетен знак – индивидуални и групови, на ниво детска градина, общинско, регионално, национално.	619
Общо	70	-	1174

В училищата този вид обща подкрепа за учениците е регламентиран в правилниците за дейността на училищата, но и за него е необходимо допълнително финансиране. Броят на учениците с връчени морални и материални награди е следният:

Община	Брой училища	Видове награди	Брой ученици
Велики Преслав	6	Грамоти, поздравителни адреси, книги, химикали	44
Венец	3	Грамоти, книжки, химикали, топки, картички	243
Върбица	2	книги	40
Каолиново	5	Грамоти, книжки, сертификати	187
Каспичан	4	„Млад талант“	36
Никола Козлево	5	Грамоти, медали, книги, спортни принадлежности	248
Нови пазар	8	Морални и материални	30
Смядово	3	Морални и материални	29
Хитрино	1	5 дипломи от конкурси	117
Шумен	22	Грамоти и сертификати, книги, учебни и спортни пособия, похвали, материални, медали, купи	914
Общо	59	-	1888

Стипендиите са вид подкрепа за учениците и техните семейства за по-добро развитие и образование. Предоставени са стипендии по реда и условията на Постановление № 328 от 21.12.2017 г. на Министерския съвет за условията и реда за получаване на стипендии от учениците след завършено основно образование, за ученици с изяви дарби и по проект „Подкрепа за приобщаващо образование“. Информацията за броя на учениците с отпуснати стипендии по видове:

Община	Брой училища/ ученици	Брой ученици по вид на стипендията
Велики Преслав	3/118	Отличен успех – 40 Социални – 59 Сираци – 19
Венец	1/42	Отличен успех – 9 Преодоляване на отпадането – 17 Ученици без родители – 9 Еднократна – 7
Върбица	2/89	Образователни резултати – 56 Семейства с финансови затруднения – 22 Ученици без родители – 11
Каолиново	1/82	Образователни резултати – 30 Достъп до образование – 33 Увреждания – 3 Без родители – 7
Каспичан	1/24	Образователни резултати – 6 Достъп до образование – 9 Увреждания – 4 Без родители – 5
Никола Козлево	1/80	Семейства с финансови затруднения – 47 Без родители – 7 Отличен успех – 5 Зрелостници - 21
Нови пазар	4/247	Без родители – 99 Социални – 84 Отличен успех – 91
Смядово	1/33	Образователни резултати – 14 Достъп до образование – 19
Хитрино	1/13	Образователни резултати – 4 Финансови затруднения – 9
Шумен	14/2234	Образователни резултати – 1251 Достъп до образование – 572 С трайни увреждания – 39 В дуална система в I гимназиален етап – 262 Защитени специалности от професии или с недостиг на специалисти – 105 Еднократни - 95
Общо	29 училища; 2962 ученици	

Общините разработват програми за мерките за закрила на деца с изяви дарби от държавни, частни и общински училища и за насърчаване на творческите заложби, а в общ. Шумен и потребности на студенти, съгласно която ежегодно се изплащат стипендии и финансово се подпомагат талантливи деца и ученици. В общ. Шумен са връчени на 11 ученици стипендии по тази програма и на 96 ученици – еднократно финансово подпомагане.

За предходния стратегически период – 5741 ученици от 36 училища са получавали стипендии.

Дейностите за **превенция на насилието и проблемното поведение** се прилагат съгласно Механизма за противодействие на тормоза и насилието в системата на предучилищното и училищното образование и Алгоритъм за прилагането му. Не се използват всички възможности съгласно чл. 45 от Наредбата за приобщаващото образование, особено преди и едновременно с налагане на санкция. В детските градини единствените дейности са темите, интегрирани в учебното съдържание. Тук са представени проведените дейности за превенция на насилието и проблемното поведение в училищата:

Община	Брой училища	Видове дейности	Брой ученици
Велики Преслав	3 от 6	Беседи, лекции, консултиране с психолог/ педагогически съветник, родителски срещи	6
Венец	1 от 3	Консултиране с психолог, психологична подкрепа; срещи за подобряване на вътрешната мотивация и отношението към учебния процес; спазване на правилата, изясняване на причините за проблемното поведение от класните ръководители	41
Върбица	1 от 4	Консултиране от педагогически съветник на ученици, родители и учители	97
Каолиново	2 от 6	Консултиране от педагогически съветник на ученици, родители и учители	12
Каспичан	4 от 4	Обсъждане с класния ръководител, насочване към подходящи занимания, информационно-образователни материали, срещи с представители на ОДМВР и МКБППМН	17
Никола Козлево	1 от 5	Разговори с родители; срещи с МКБППМН; наложени санкции	5
Нови пазар	4	Консултиране на деца и родители	29
Смядово	1 от 3	Обсъждане между ученика и класния ръководител; използване на посредник при решаване на конфликт; консултиране на ученика с училищен психолог; работа на психолог със семейството	20
Хитрино	1	Консултиране на ученици, родители и учители от психолог и педагогически съветник	57
Шумен	15 от 24	Психо-социална корекционна дейност по отношение на повишаване на мотивацията за учене, Разговори и консултации на класните ръководители и педагогическия съветник с учениците и техните родители	1890
Общо	33	-	2174

За предходния стратегически период – 400 деца с психологична подкрепа, регистрирани случаи от III и IV ниво по Механизма – 30 случая, 41 деца без родителска грижа, 3 деца жертви на насилие, 2 деца в опасност от увреждане на здравето.

В последните две години намалява броят на малолетните и непълнолетни лица – извършители на противообществени прояви и престъпления; не се наблюдава групово извършване на противообществени прояви; няма тежки противообществени прояви; децата извършват противообществени прояви поради лекомислие, неосъзнаване същността на извършеното и липса на самоконтрол.

Дейностите по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение в община Хитрино се осъществяват от Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни. Основна характеристика на политиките по отношение на ненавършилите пълнолетие малолетни и непълнолетни е хуманизмът, проявяван от законодателя. И най-съвършената наказателна система не може да има особен ефект в борбата с престъпността на непълнолетните, ако не се съчетава умело със система от мерки с превантивен характер. Следвайки тази политика МКБППМН при община Хитрино, работи успешно по организиране и реализиране на инициативи по първичната превенция на територията на общината чрез дейности, алтернативни на детското асоциално и девиантно поведение. За целта са проведени срещи с директори на училища, психолози, класни ръководители. Привлечени са и родителите като партньори. Комисията организира общински инициативи под надслов: „Клас на годината“ за недопускане на безпричинни отсъствия в училище; „От малки – без чашка и дим“ с учениците от начален курс, като ранна превенция срещу употребата на алкохол и цигари. Отпечатани са тематични анимирани седмични програми за всяко дете от начален етап в общината; „Детска полицейска академия“ съвместно РУ на МВР – Шумен. Отпечатани и предоставени са 200 наръчника за родители „Как да предпазим детето си от престъпление“. Комисията участва като партньор в провеждането на спортни инициативи, призовавайки, че спортът е най-добрата превенция алтернатива на социално-негативното поведение на подрастващите. Оказва съдействие на образователните институции за обхващане в училище на подлежащите на задължително образование деца и ограничаване на отпадането от училище на деца в криминогенен риск и криминални прояви.

Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни в общ. Велики Преслав работи в тясно сътрудничество с ръководствата и педагогическия състав на училищата с оглед ранно предотвратяване на проблемно поведение сред подрастващите. Основно работата се осъществява от обществените възпитатели в Комисията. За всяко училище, включително и за Центъра за настаняване на деца от семеен тип са определени обществени възпитатели, които поддържат близък контакт с представител на училището (обикновено това е представител на Училищната комисия за превенция на противообществените прояви) и се информират за ученици с проблемно поведение, социално занемарени деца, деца,

предразположени към противообществени прояви и деца, живеещи в рискова среда. Общественият възпитател съдейства за корекция на асоциално/рисково поведение, работи с деца, които са в рискова семейна или приятелска среда или са застрашени от отпадане от училище, оказва при нужда социална или възпитателна подкрепа. Комисията проучва и необходимостта от обучения на специалистите, които работят с деца с проблемно поведение.

МКБППМН в общ. Шумен е провела 12 работни срещи през 2021 г. с училищни комисии по превенция на противообществените прояви, с училищни психолози, педагогически съветници и класни ръководители за обсъждане на казуси на деца с проблемно поведение. Осъществени са превантивни дейности по изготвени програми по теми и със съответния брой участници – образователни (200 участници), за асоциално поведение (285 участници), за насилие между деца (198 участници), за употребата на наркотични вещества, алкохол и тютюн (262 участници), за сексуална експлоатация и трафик на хора (255 участници), престъпления и прояви, свързани с жп транспорт (138 участници), здравни (219 участници), културни (254 участници) и спортни (144 участници). Проведени консултации с деца – за асоциално поведение (33 участници), насилие между деца (13 участници), семейни проблеми (6 участници), проблеми в развитието (5 участници), напрежение, свързано с онлайн обучението (8 участници), неприемливо поведение и тежки афекти (1 участник). Проведени са индивидуални консултации на деца с противообществени прояви – 82 консултации; издадени и разпространени информационни материали – 500 брошури на тема „Онлайн тормоз – превенция“.

Възпитателната работа с децата и учениците е неизменна част от цялостния образователен процес. Възпитанието се дефинира като процес на формиране на отношения – ценности, нагласи, мотиви, насочени към развитие на личността като индивидуалност и член на обществото. То е неразделно свързано с процеса на обучение, осъществяван от образователните институции, в контекста на индивидуалната и обществената значимост на образованието и е насочен към постигане на лични и обществени цели, удовлетворяване на потребности на индивида и обществото, както и със създаване на условия за всяко едно дете и ученик за реално и активно участие във всички дейности, свързани с неговото развитие. Развитието и формирането на ценности са в основата на възпитателната работа в образователните институции. Необходимо е да се разшири обхватът на патриотичното, естетическото, физическото, интелектуалното, интеркултурното, здравното, екологичното възпитание, в т. ч. на реализираните чрез проекти дейности. Липсата на ясно изразена позиция чрез образователната политика на институциите по отношение на дефинирането и определянето на параметрите на възпитателната работа в детските градини и училищата, води до подценяване на значимостта ѝ и непълноценно използване на потенциала на възпитателните взаимодействия.

Измерения на възпитателната работа има в Наредба № 5 за общообразователната подготовка и в Наредбата за приобщаващото образование, особено в Раздел IV. Изграждане на позитивен организационен климат и подходяща психологическа среда в детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие, в Наредба № 13 за гражданското, здравното, екологичното и интиркултурното образование.

Успешното реализиране на възпитателната работа в образователните институции е в пряка зависимост от добронамереното, ползотворното, взаимопомагащото взаимодействие между детската градина и училището, от една страна, и семейната общност, от друга, в качеството им на основни социални структури, осъществяващи възпитателни функции. Поради факта, че детето е основен субект на взаимодействие и в семейството, и в образователните институции, и в други социални институции, е необходимо техните усилия да бъдат координирани и съгласувани, хармонични и балансирани по посока неговото благополучие.

Реализирането на възпитателната дейност в детската градина и в училището зависи основно от ангажираността на учителите и родителите в тази насока.

За успешна социализация и включване в образование и обучение децата и учениците от различни **уязвими групи** са настанени в центрове за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) – над 118 деца и ученици, в кризисен център – около 17 деца, осиновени са повече от 25 деца и в приемно семейство – около 77 деца, за над 46 сираци се полага особена грижа. Идентифицирани са 170 деца в риск, с около 903 деца е проведена работа по конкретен случай, 179 деца са били настанени в социални услуги, по над 58 случая са работили МКБППМН в общинските администрации, с 934 деца от уязвими групи са проведени дейности.

Преждевременното напускане на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст на образователната система е също причина за намаляване на техния брой. В резултат на дейностите по Механизма за обхват и включване на децата и учениците в образователната система е установено следното в някои общини на обл. Шумен – общо 45 опаднали деца:

В общ. Венец са опаднали 2 деца – заминали в чужбина; в общ. Никола Козлево са опаднали 4 деца – заминали в чужбина и 3 деца – поради нежелание; в общ. Смядово са съставени 4 акта за установени административни нарушения от родители, които не осигуряват присъствието на децата в училище; в общ. Каолиново 11 деца са заминали в чужбина, 4 са опаднали поради социални причини, 5 – поради продължително непосещаване на учебните занятия; установен е 1,6 % на отпадане; в общ. Шумен са 15 опаднали ученици, от които 1 по здравословни причини, заминали в чужбина, омъжени/родили, навършили 16/18 години.

За предходния стратегически период са отпаднали общо 65: деца – 16 – поради незаинтересованост, безотговорност, заминали в чужбина; 49 ученици от 17 училища – отсъствия по неуважителни причини, уязвими групи, безотговорност, заминали в чужбина.

Осъществена е целенасочена работа за **превенция на отпадането** на учениците от училище по Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система съгласно ПМС № 100/08.06.2018 г. Усилията на училищните ръководства да превенция на отпадането на учениците от училище са насочени към осигуряването на позитивна образователна среда – училищен климат, взаимоотношения, управление; задължителна квалификация на педагогическите специалисти, насочена към идентифициране и справяне със случаите на риск от отпадане/преждевременно напускане на училище; повишаване на обхвата в целодневна организация на учебния ден и подобряване на достъпа до разнообразни извънкласни и извънучилищни дейности на деца и ученици, застрашени от отпадане; реализиране на политики за интегрирано обучение на деца и ученици със специални образователни потребности и от различни етноси. Не на последно място в усилията за преодоляване на проблема с напускащите училище е и работата с родителската общност. Ключови мерки в тази връзка са инициативите за повишаване на родителската активност за сътрудничество с учителите и училищните ръководства с цел развитието на децата им, като фокусът е насочен върху родители от уязвими групи за насърчаване на редовното посещаване на детската градина и училището. Въвеждат се нови форми за по-голямо ангажиране на родителите, провеждат се множество разнообразни информационни кампании.

Проведени са 6 обучения в електронна среда на 166 участници – членове на екипите за обхват от старши експерта по приобщаващо образование в РУО – Шумен в периода 04.10.2021 г. – 25.10.2021 г. – 4 обучения на членове на екипи за обхват от училища и детски градини и 2 обучения – на служители от социалната сфера за работа с инструмент за интегрирана оценка на потребностите на дете в риск. До края на учебните занятия на учебната 2021/2022 година не е поспяла информация за прилагането на този инструмент за оценка на потребностите на дете в риск.

В училищата се изготвят **програми за предоставяне на равни възможности и за приобщаване на децата и учениците от уязвими групи**, на базата на които се провеждат различни инициативи: осъществени са информационни кампании сред родители и общественост за разясняване на взаимните ползи от приобщаващото образование на децата и учениците със специални образователни потребности, ученици с увреждания и ученици от различни етноси; мотивационни разговори с родители за ангажиране в образователния процес; извънкласни дейности, занимания по интереси и на организиран отход и спорт; насърчаване на

творческите изяви на талантиливи деца; съвместни мероприятия с родители – открити уроци, празници, посещения на културни събития, инициативи на БЧК и медицинските специалисти, консултиране с ресурсни учители, психолози и логопеди; идентифициране на ученици, нуждаещи се от различни видове подкрепа; кариерно ориентиране; дейности за превенция на отпадането от училище и намаляване броя на отсъствията по неуважителни причини; информиране на родители и ученици за възможностите за продължаване на образованието; прилагане на метода ученици – наставници; осигуряване на учебници, транспорт, общежитие, участие в допълнително обучение в зависимост от нуждите; награждаване и поощряване на ученици и др.

За неизпълнение на задълженията на учениците, определени в Закона за предучилищното и училищното образование, в подзаконовите нормативни актове по прилагането му и в правилника за дейността на училището, са налагани **санкции**. Освен налагането на санкция в зависимост от причините за проблемното му поведение, на ученика се предоставя обща подкрепа за личностно развитие. На учениците за отчитания период са наложени следните санкции:

Община	Брой училища	Видове санкции	Брой ученици	Резултати
Велики Преслав	3	забележка	22	Преобладават положителни
Венец	1	Забележка; предупреждение за преместване в друго училище	17	положителни
Върбица	2	забележка	2	Положителни
Каолиново	1	забележка	8	
Каспичан	4	Забележка; предупреждение за преместване в друго училище	17	3 положителни
Никола Козлево	1	Забележка; предупреждение за преместване в друго училище	4	3 положителни
Нови пазар	5	Забележка; предупреждение за преместване в друго училище	164	положителни
Смядово	3	Забележка	2	положителни
Хитрино	1	Забележка; предупреждение за преместване в друго училище	3	положителни
Шумен	15	Забележка; предупреждение за преместване в друго училище	727	Преобладават положителните
Общо	36	-	966	положителни

В рамките на предходния стратегически период са наложени санкции на 1910 ученици.

При съпоставка между броя на учениците, получили награди и броя на учениците, получили санкции, е установено: 1888 ученици с връчени награди и 966 ученици с наложени санкции.

Инициативите с участието на родителите се увеличават, тъй като всички участници в образователния процес осъзнават ролята на семейството за постигане на положителни резултати в обучението. Ето информацията, представена от част от общините: Върбица: родителски клуб – заседания, дискусии, лектории, нетрадиционни срещи на теми като училище, родителство, мечти, дисциплина, отношения в семейството; запознаване с училищни документи; ранно напускане на училище, ранни бракове, добри практики, повишаване капацитета на родителската общност; Каолиново: работа с родителската общност за преодоляване на негативни стереотипи и дискриминационни нагласи спрямо различните етноси

и децата с увреждания, информационни кампании за ползите от образованието на учениците; Шумен: „Прочети ми приказка“, национална седмица на четенето, кампания „Аз вярвам и помагам“, празнични базари, ателиета и работилници, детска библиотека „В царството на природата“, художествен кът на тема „Светът около мен, през моите ръчички“, почистване и облагородяване на дворни пространства и сграда, „Нашата био-градинка“ – подготовка, обогатяване на почвата, засяване и отглеждане на билки и подправки, „Дни на отворените врати“, акции за разделно събиране на хартия, пластмаса и стъкло, дейности по безопасност на движението по пътищата, консултативни срещи и тренинги, анкети, обучения по проекти, пленери, отбелязване на световни дни, конкурси, състезания, семейни и календарни празници, лектории, брошури със съвети към родителите.

Инициативите в областта на науката, изкуствата и спорта привличат децата в училищната среда, защото я правят по-привлекателна за тях. В обл. Шумен се осъществяват дейности предимно в ЦПЛР, които са 4 на брой. ЦПЛР – ОДК „Анастас Стоянов“ – гр. Шумен осигурява подкрепа на деца и ученици в областта на науките и изкуствата, логопедична и психологична подкрепа на децата в детските градини. В ЦПЛР – УСШ „Хан Крум“ – гр. Шумен се осъществяват спортни дейности на деца и ученици в индивидуални и колективни спортове. В ЦПЛР – ОДК – гр. Нови пазар и в ЦПЛР – ЦРД – гр. Каспичан се осъществява подкрепа на деца и ученици в областта на науките, изкуствата и спорта. Децата и учениците участват в организираните масови и индивидуални изяви в състезания, конкурси, фестивали, изложби в областите на познанието, изкуствата и спорта. Децата и учениците са получили международни, национални и общински награди и отличия.

Извън тези центрове също се организират дейности в детските градини и училищата: Върбица: значими мероприятия на училищно и обинско ниво, които превръщат училището във фактор на обществения живот в населеното място и в общината; концерти, чествания на празници, дарителски кампании, благотворителен базар, конкурси, световни дни, открити уроци, спортни инициативи; Шумен: детски градини – семинари, празници и обичаи съвместно с други институции, срещи с писатели, представяне на книги, обучения по „Горска педагогика“, дейности сред природата с цел формиране у децата на обобщени представи за видовете туризъм, екипировка и необходими пособия и умения за придвижване по равен и неравен терен и формиране на положително отношение към природата и към собственото здраве, поддържане и обогатяване на еко-кътовете, обзавеждане и оформяне на кътове по различни науки в групите и библиотечни фондове, участие в образователни конкурси, организирани от други институции, посещения на образователни концерти, библиотеки, музеи, организиране на съвместни дейности с читалища, музикални и тематични развлечения, фестивали, кръгли маси, обучителни

срещи; спортни празници, състезателни игри, включително сред природата, туристически дейности, колоездене, ден без асансьори, излети, подвижни игри, тренировъчни занимания по различни спортове, игри с домашен любимец, семейни игри, утринна гимнастика, щафетни игри, разходки, пешеходни преходи; съвместни кампании, организирани от други институции – обучителни сесии с учители деца и семейства от Комплекса за социални услуги – Шумен; екоинициативи от РИОСВ; съвместни дейности и партньорства с училища; участия във фестивали и конкурси; конкурси, организирани от Регионална библиотека „Стилиян Чилингиров“ – Шумен; конкурси, организирани от други областни градове; участия в национални кампании и каузи, включително с благотворителна цел; училища: спортни дейности – турнири, кросове, състезания, спортни празници, зонални, общински и национални първенства, общински ученически игри – 118 броя. Ученици от 15 училища от общ. Шумен са участвали в олимпиади на общинско ниво, а 246 ученици са класирани на национално ниво. Училищата са работили по 11 национални програми и по 8 проекта. Дванадесет детски градини са осъществявали дейности по проекти, разработени от община Шумен и институции извън образователната сфера в 51 групи с общо 994 деца.

Логопедичната работа и психологичната обща подкрепа са осъществявани от логопеди, психолози и педагогически съветници в детските градини, училищата, центровете за подкрепа за личностно развитие, Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Шумен, и включват следните дейности: логопедична подкрепа – превенция на комуникативните нарушения и на обучителни трудности, диагностика на комуникативните нарушения, терапевтична дейност при установени индикации за комуникативни нарушения, консултативна дейност с учители и родители на деца и ученици с комуникативни нарушения; психологична подкрепа – създаване на условия за сътрудничество и ефективна комуникация между всички участници в образователния процес, предоставяне на методическа помощ на учителите, извършване на групова работа с деца или ученици и/или кризисна интервенция, работа със средата, в която е детето или ученикът – семейството, връстниците. В детските градини и в училищата общата логопедична и психологичната подкрепа е осъществявана само от логопедите, психолозите и педагогическите съветници, назначени в тези институции и от ЦПЛР – ОДК „Анастас Стоянов“ – гр. Шумен – за детските градини. Назначени са 34 ресурсни учители, 33 психолози, 30 логопеди и 1 слухово-речеви рехабилитатор в детските градини и в училищата.

Логопедична работа през предходния период – ОПЛР на над 540 деца от детските градини.

Квалификацията на педагогическите специалисти за работа с деца и ученици за преоставяне на обща и допълнителна подкрепа има ключова роля за подходящата организация и за ефективността на обучението на децата и учениците. Затова потребността от квалификация на учителите по общообразователни учебни предмети в детските градини и в училищата за предоставяне на подкрепа за личностно развитие е необходимо да се определя на ниво училище и детска градина според индивидуалните потребности от подкрепа на децата и учениците. Необходимо е училищата и детските градини да организират квалификацията на педагогическите специалисти в следните направления: за общообразователните учители – за работа с ученици с обучителни затруднения и от уязвими групи, в риск; екипна работа със специалистите, предоставящи обща и допълнителна подкрепа; изграждане и управление на подкрепяща среда; работа с ученици с индивидуални учебни програми в дневна форма на обучение; използване на електронни ресурси; работа със семействата; за педагогическите съветници и психолозите – дейности за превенция на проблемното поведение при процедурите за налагане на санкции, както и за предоставяне на допълнителна подкрепа; работа със семействата; предоставяне на допълнителна подкрепа на деца и ученици със СОП. Например през учебната 2020/2021 година от образователните институции в община Шумен са квалифицирани 279 педагогически специалисти за предоставяне на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, а за предоставяне на допълнителна подкрепа – само 79 педагогически специалисти.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците за периода 2020 – 2021 г. е осъществявана в образователните институции в област Шумен – детските градини, училищата, центровете за подкрепа за личностно развитие и РЦПППО – Шумен, осигурява се краткосрочна и дългосрочна допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности, а за децата в риск, с изявени дарби и с хронични заболявания за първа година допълнителна подкрепа се осигурява само по проект „Подкрепа за приобщаващо образование“.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие се реализира от детската градина и училището чрез план за подкрепа, изготвен за дете или ученик. Допълнителната подкрепа за личностно развитие включва: работа с дете или ученик по конкретен случай; психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания; осигуряване на достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти; предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за учениците със сензорни увреждания; ресурсно подпомагане.

Когато на дете или ученик се предоставя допълнителна подкрепа за личностно развитие в образователна институция, на това дете или ученик не се предоставя такава дейност в други услуги, включително в социални услуги.

Екип за подкрепа за личностно развитие, определен от директора на детската градина или на училището, извършва оценка на индивидуалните потребности за установяване на необходимостта от допълнителна подкрепа. Регионалният екип за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности (РЕПЛРДУСОП) към Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование (РЦПППО) – Шумен извършва оценка (ако в детската градина или училището не може да се сформира екип за оценка поради липсващи специалисти), одобрява или не одобрява предоставянето на допълнителна подкрепа за личностно развитие на детето или на ученика. Директорът на детската градина или училището определя със заповед екип за подкрепа за личностно развитие за конкретно дете или ученик със специални образователни потребности, в риск, с изявиени дарби или с хронично заболяване, за всяка учебна година.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Шумен се осигурява и предоставя от специалисти в РЦПППО – Шумен, от специалисти, назначени в детски градини и в училищата, и в центровете за специална образователна подкрепа.

РЦПППО – Шумен има координираща, консултативна, образователна, диагностична и методическа функция в областта на приобщаващото образование и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в институциите в системата на предучилищното и училищното образование. Центърът осъществява следните дейности: осигурява координация на дейностите във връзка с оценката на индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности и координира изпълнението на плана за подкрепа на детето; консултира родители, учители и специалисти за усвояването на различни форми и техники на работа с деца и ученици със специални образователни потребности и за използването на различни видове терапии – фамилна терапия, арттерапия, кинезитерапия, ерготерапия, сензорна интеграция и др., съобразно индивидуалните потребности на децата и учениците; изразява становище за определяне на формата на обучение на учениците със специални образователни потребности; изразява становище за насочване на деца и ученици със специални образователни потребности за обучение в изнесени групи и паралелки в центровете за специална образователна подкрепа след заявено желание на родителя, по предложение на екипа за подкрепа за личностно развитие на детето или ученика; поддържа информация съгласно чл. 145, ал. 2 от Наредба за приобщаващото образование за децата и учениците със специални образователни потребности (СОП) и за назначените видове и брой специалисти,

предоставяна от директорите на детските градини, училищата, центровете за специална образователна подкрепа; организира и провежда обучения на педагогическите специалисти; издава удостоверения за допълнително обучение или специализация в различни форми за повишаване на квалификацията и присъжда квалификационни кредити за проведените обучения; провежда краткосрочни модулни обучения на всички помощници на учителя.

Регионалният екип за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности към РЦПППО – Шумен определя мобилни групи, които на място в детската градина или в училището извършват оценка и/или одобряване или неодобряване предоставянето на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности; отлага по обективни причини от задължително обучение в I клас деца със специални образователни потребности след подадено заявление от родителя, когато здравословното състояние и/или индивидуалните потребности на детето не позволяват постъпване в I клас; приема заявления на родители за насочване на деца и ученици със специални образователни потребности за обучение в специални училища за ученици със сензорни увреждания; изготвя становища за насочването на ученици със специални образователни потребности, които ще получат удостоверение за VII клас и удостоверение за X клас, за продължаване на обучението им в профили и в специалности по професии, които са съобразени с индивидуалните им потребности и здравословното им състояние.

Специалистите в РЦПППО – Шумен – експерти и педагогически специалисти през предходния стратегически период са били 24, а през изминалия (2020 – 2021 г.) – 22 специалисти.

Като обучаваща институция от РЦПППО – Шумен са проведени квалификации и обучения на педагогически и непедagogически специалисти: чрез краткосрочни модулни обучения на помощник на учителя са обучени 73 лица в 3 обучения. Обученията на педагогическите специалисти с присъдени квалификационни кредити са проведени след изготвена програма за квалификация на педагогическите специалисти в област Шумен и график за провеждане на обученията. Програмата предостави възможности за обучение по 3 теми, свързани с агресията и агресивното поведение и хиперактивност и дефицит на вниманието при деца и ученици със СОП. Програмата за квалификация на педагогическите специалисти с приложен график за обученията и регистрационна форма за участие се изпраща до всички детски градини и училища на територията на област Шумен.

Участниците получават удостоверение за участие в обучение с продължителност 16 академични часа с присъден 1 квалификационен кредит. РЦПППО – Шумен организира и проведе конференция на тема „Агресията и агресивното поведение на децата в детската градина

и на учениците в училище“ с 54 участници. От специалистите в центъра са проведени общо 118 консултации на родители, педагогически специалисти и директори на образователни институции.

В 32 детски градини в област Шумен се обучават 92 деца със специални образователни потребности, от които 81 се подпомагат от специалисти от РЦПППО – Шумен и 11 – от специалисти, назначени в детските градини. В 46 училища се обучават 377 ученици със специални образователни потребности, от които 110 се подкрепят от РЦПППО – Шумен и 267 – от специалисти, назначени в училищата. Подкрепата на децата от назначени към училищата и детските градини специалисти продължава да се увеличава. Специалистите от центъра са провели ОРЕС на 81 деца от 30 детски градини и на 121 ученици от 30 училища и индивидуални терапевтични сесии в условията на епидемична обстановка на 26 деца от 20 детски градини и на 50 ученици от 14 училища със съгласието на родителите.

Отложените по обективни причини от задължително обучение в I клас са 12 деца. Насочените ученици със СОП след завършен VII клас и X клас към профили и професии, които не са противопоказни за здравословното им състояние са 101 ученици, а насочените за обучение в ЦСОП – 30 деца и ученици.

Допълнителна подкрепа за личностно развитие на общо 111 деца и ученици се осъществява и от специалистите в ЦСОП – Шумен и в ЦСОП „ХЕЛА“ – гр. Нови пазар, които функционират във връзка и взаимодействие с образователните институции, със социални услуги в общността, с лечебни заведения, с интегрирани здравно-социални услуги и с родителите. На децата и учениците със специални образователни потребности (предимно с множество увреждания) се осигурява педагогическа и психологическа подкрепа за оптимално развитие на силните страни и способностите; коригиране и компенсиране на обучителните затруднения; постигане на очакваните резултати от обучението и стимулиране на цялостното им развитие за успешна социална и професионална реализация. Обучението, общата и допълнителната подкрепа на децата в центровете се осъществява от специални педагози – учители на деца с умствена изостаналост, психолози, логопеди, различни рехабилитатори и помощници на учителя, които полагат ежедневни грижи за децата. На учениците в гимназиален етап се осъществява професионално обучение – производство на кулинарни изделия и напитки и шивачество. Част от учениците в ЦСОП – Шумен по желание на родителите се обучават в изнесени паралелки в социални услуги – център за седмична грижа в с. Васил Друмев и в дневен център в гр. Шумен. Провеждат се обучения на семействата на децата и учениците по изготвени програми – открити занятия по рехабилитация, училище за взаимопомощ, насоки от

терапевтите за работа в домашни условия, презентирани на използвани методи и средства за работа с децата, дискусии, практически семинари и други форми.

Усилията на цялата общественост трябва да са насочени към планиране и реализиране на съвместни дейности и изяви съобразно индивидуалните потребности, както на децата с изяви дарби, така и на децата в риск, с хронични заболявания или със специални образователни потребности.

Приобщаващото образование се приема в образователните институции на територията на област Шумен като неоспорим национален приоритет. Във всички дейности, свързани с приобщаващото образование, една от основните цели е изграждането на положителни нагласи в образователните институции от страна на екипите, децата и учениците, родителите и другите институции, работещи с деца, към образованието и училището като ценности, към приобщаващото образование като неизменен фактор за развитието и реализирането на личността на децата.

Тенденциите за осигуряване на равен достъп до качествено образование на всяко дете в зависимост от индивидуалните му потребности са насочени към увеличаване на броя и видовете назначени специалисти в образователните институции – ресурсни учители, психолози, логопеди, рехабилитатори, помощници на учителя, образователни медиатори, социални работници, кариерни консултанти и др. с цел подкрепа на детето и ученика изцяло в образователната институция.

Необходима е квалификация на учителите по общообразователните учебни предмети и в детските градини относно организиране, планиране и осъществяване на различни видове групови и индивидуална обща и допълнителна подкрепа на децата в детските градини и на учениците в училищата.

SWOT – АНАЛИЗ

СИЛНИ СТРАНИ:

Гарантирано финансиране и стабилност на образователните институции и прилагане на системи за финансово управление и контрол.

Въведена задължителна предучилищна подготовка на децата на 4 години.

Контрол на отсъствията и успеха на учениците.

Осигурен достъп на всички деца до образование чрез безплатен транспорт, безплатна храна и форми на обучение, целодневна организация на учебния ден и общезития.

Усъвършенстване на учебните и на техническите средства за управление, обучение и комуникация, прилагане на иновативни методи на работа, наличие на иновативни училища.

Голям брой учители с допълнителна квалификация и правоспособност.

Възможности за повишаване на квалификацията на педагогическите и непедагогическите специалисти и на родителите.

Създадени условия за удовлетворяване интересите, желанията и потребностите за личностно израстване и за изява и участия в конкурси, конференции, олимпиади, спектакли, състезания, празнични програми, изложби, фестивали и др.

Осигуряване на финансиране чрез участие в проекти и национални програми.

Създадени условия за дългосрочно сътрудничество и грижа между участниците в образователния процес.

Осигуряване на услуги за деца извън образователната система с избягване на дублирани дейности и финансиране.

Наличие на социални услуги за подкрепа на деца и ученици.

Читалища в много населени места и спортни клубове, предоставящи възможности за осъществяване на дейности за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

СЛАБИ СТРАНИ:

Постоянни демографски и миграционни проблеми.

Недостатъчни средства за издръжка на едно дете/ученик за календарна година в съответствие с настоящата пазарна икономика, услугите, доставките, материалите и др. разходи.

Неосигурена достъпна архитектурна и физическа среда, специализирано оборудване и специализирана подкрепяща среда във всяка образователна институция.

Наличие на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст в риск от отпадане, отпаднали и трудно реинтегриращи се, включително липса на механизъм за заминалите в чужбина и образованието им там.

Недостиг на ресурси за осъществяване, изграждане и поддържане на спортни дейности, спортни площадки и физкултурни салони.

Недостатъчно здравни кабинети и ежедневна медицинска грижа във всички детски градини и училища.

Недостиг на специалисти и институции във всяка община за увеличаване на възможностите за подкрепа за личностното им развитие – центрове за подкрепа за личностно развитие.

Затруднена координация между институциите, работещи с деца.

Непознаване от родителите и от някои педагогически специалисти значението на подкрепата за личностно развитие на децата и учениците с обучителни затруднения.

Недостатъчно планирана и проведена контролна дейност от страна на ръководствата на образователните институции относно предоставяне и отразяване в документите на общата подкрепа за личностно развитие.

Нерегламентирана политика за реализиране на проекти и национални програми за осигуряване на допълнителен финансов ресурс за осигуряване на подкрепата за личностно развитие на децата и учениците.

ВЪЗМОЖНОСТИ

Целенасочена работа на работещите с деца и ученици чрез прилагане на всички инструменти за предотвратяване на рисковете от отпадане от образователната система.

Осигуряване на качествено здравословно хранене и ежедневна грижа за здравето.

Финансиране за дейностите за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците по национални програми и проекти по европейските структурни фондове.

Осигуряването на специалисти или допълнителна квалификация на наличните относно предоставяне на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Създаване на центрове за подкрепа за личностно развитие в общините Венец и Смядово и в други общини. Финансиране от общините за осигуряване на специалисти и подкрепяща среда на територията на една община за училищата и детските градини с общо повече от 12 деца и ученици със СОП.

Определяне на защитени детски градини в отдалечени населени места.

Методическа подкрепа на новоназначени специалисти на ниво училище и детска градина.

Насърчаване на добрите практики на педагогическите специалисти от училищните ръководства за постигане на качество на образователния процес в приобщаваща среда.

Провеждане на ефективни квалификационни форми – дискусии, работа в групи, споделяне на добри практики, на ниво образователна институция.

Планиране и осъществяване на широка информационна кампания сред родителите на ниво образователна институция относно дейностите за подкрепа за личностно развитие на децата и

учениците, включително за ранно оценяване на потребностите от подкрепа чрез скрининг тест от 3 г. до 3 г. и 6 м. с цел преодоляване на обучителни затруднения.

Подобряване на условията за усвояване на българския книжовен език чрез организиране и провеждане на дейности от различни образователни направления и в занимания по интереси.

Подпомагане и развитие на спортните дейности на територията на всяка община, предоставящи възможности за развитие на колективни и индивидуални спортове на децата и учениците.

Прилагане на индивидуален подход при обучение и подкрепа на децата и учениците от всички специалисти в детските градини и в училищата.

Разработване и прилагане на програма за кариерно ориентиране на учениците на ниво училище; подпомагане на трудовата и професионалната реализация на завършващите средно образование, разработване на инструменти за ранно кариерно ориентиране на застрашените от отпадане ученици, както и адаптиране на инструменти за целите на кариерното ориентиране на ученици със специални образователни потребности; създаване на интегрирана система за реализация и заетост по придобитата квалификация на завършващите средно образование в съответствие с изискванията на пазара на труда, повишаване на мотивацията на учениците да завършат училище.

Увеличаване на броя и видовете професионални паралелки и повишаване на качеството на професионалното образование на учениците.

Подобряване на условията за стимулиране и насърчаване на изявите и постиженията на децата и учениците чрез регламентиране на морални и материални награди на децата и учениците.

Планиране и прилагане на възпитателни дейности съвместно с родтелите на децата и учениците, включително за намаляване на проявите на насилие и агресия между децата и учениците.

Подобряване на ефективността на целодневната организация на учебния ден на учениците, включително планиране на дейности по интереси за всяка група според желанията на учениците.

ЗАПЛАХИ

Динамика на социалните процеси, водеща до миграция и ниска раждаемост.

Недостатъчно делегирани средства за осигуряване на материална база и приобщаваща среда в образователната институция според индивидуалните потребности на всяко дете и ученик.

Увеличаване на броя деца и ученици от уязвими групи – по етнически, социални, семейни, здравословни и други причини.

Оптимизация на мрежата на образователните институции поради намаляване на броя на децата и учениците и обучение на повече ученици в слети класове.

Липса на точни прогнози и проучвания за потребностите на пазара на труда от определени професии.

Затруднения в образователната система, произтичащи от ограниченията и рисковете от COVID-19.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Необходимо е философията на приобщаването и подкрепата за постигане на личностно развитие на децата и учениците да получава по-голяма популярност сред институциите, работещи с деца и ученици извън системата на предучилищното и училищното образование и сред родителите. За да стане по-приобщаваща образователната среда в детските градини и в училищата в обл. Шумен трябва да се работи целенасочено в следните насоки на ниво образователна институция:

- квалификация на учителите по общообразователни учебни предмети, включително финансиране на квалификацията, за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа, включително за ОРЕС и за индивидуална работа, за работа с родителите, за адаптиране и създаване на учебно съдържание, включително дигитално;

- назначаване на ресурсни учители, психолози, педагогически съветници, логопеди, рехабилитатори, помощници на учителя и други специалисти за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа на деца и ученици със специални образователни потребности, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби, учители по физическо възпитание и спорт, библиотекари, медицински лица;

- изграждане на спортни площадки и физкултурни салони, организиране и провеждане на спортни дейности и лечебна физкултура, библиотеки и обогатяването им, STEM-центрове, открити класни стаи, пространства за отдих и родители;

- осигуряване на нови образователни софтуерни продукти;

– оборудване на кабинети по учебни предмети, за занимания по интереси, целодневна организация, учебни работилници и др. поред потребностите на учениците.

Приемане на различията, подкрепа и възпитание, мотивиране, квалификация, участие, грижа – това са ключовите понятия за планиране и осъществяване на подкрепата за приобщаване на децата и учениците.

III. СТРАТЕГИЧЕСКА И ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ:

Предоставяне на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците с цел преодоляване на обучителните затруднения и развитие на индивидуалните им способности според индивидуалните им потребности. Предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности, в риск, с хронични заболявания и с изявени дарби според индивидуалните им потребности.

ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ:

- 1. Подобряване на условията за равен достъп до образование на всички деца и ученици чрез осигуряване на достъпна и подкрепяща среда.**
- 2. Подобряване на социалната и психологическата среда в образователните институции чрез изграждане на позитивен организационен климат, основан на обща институционална политика и като израз на общата воля и координирани усилия на всички участници в процесите за подкрепа на децата и учениците.**
- 3. Идентифициране на индивидуалните потребности на децата и учениците в образователните институции в област Шумен.**
- 4. Осигуряване и предоставяне на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в образователните институции в област Шумен с цел развиване на потенциала на всяко дете и на всеки ученик съобразно индивидуалните му потребности.**
- 5. Осигуряване и предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в образователните институции и други институции, работещи с деца, в област Шумен.**

6. Осъществяване на възпитателна работа в образователните институции, работещи с деца и ученици, в областта на патриотичното, естетическото, физическото, мултикултурното, здравното и екологичното възпитание.

МЕРКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА СТРАТЕГИЧЕСКАТА И НА ОПЕРАТИВНИТЕ ЦЕЛИ:

1. Оперативна цел: Подобряване на условията за равен достъп до образование на всички деца и ученици в образователните институции чрез осигуряване на достъпна и подкрепяща среда.

1.1. Мярка: Осигуряване на достъпна архитектурна и физическа среда за всички деца и ученици в детските градини и в училищата.

1.1.1. Изграждане на рампи, асансьори, подечни съоръжения и други в сградите на детските градини и училищата.

1.1.2. Осигуряване на подходящи входни и комуникационни пространства и помещения за общо ползване, санитарно-хигиенни и спомагателни помещения за деца и ученици със затруднения.

1.1.3. Устройване на учебни места за деца и ученици в инвалидни колички и за такива с увреден слух с достатъчна осветеност, при необходимост оборудване с подходяща апаратура и техника за ученици с нарушено зрение.

1.1.4. Осигуряване на подходящи помещения за рехабилитация на слуха и говора, за логопедични и психологични кабинети, за ресурсни и други специализирани кабинети.

1.1.5. Осигуряване на достъп и обслужване във всички помещения в институцията – библиотека, компютърни и административни кабинети и др., организиране на работни и игрови кътове за индивидуална работа и кътове за почивка и за родители.

1.2. Мярка: Осигуряване на достъп до информация и комуникации, учебни програми и учебно съдържание, квалифицирани специалисти за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, съобразно индивидуалните им потребности.

1.2.1. Осигуряване на средства за образование и обучение, информация и комуникация – телефони, таблети, компютри, интернет, мултимедийна образователна среда; познавателни

книжки, учебници и учебни комплекти, библиотечен фонд според индивидуалните потребности на детето и ученика.

1.2.2. Предоставяне на информация за правата и задълженията на децата, учениците и родителите, предлаганите дейности и програми за обучение и подкрепа.

1.2.3. Промяна на методическите подходи и средства в групата/класната стая при наличие на деца и ученици от уязвими групи/със затруднения.

1.2.4. Своевременно предоставяне на актуална информация на родителите на децата и учениците относно възможностите за:

- продължаване на обучението и образованието и за подкрепа за личностно развитие според индивидуалните потребности на детето и ученика;
- отлагане на обучението в I клас по обективни причини; насочване на ученици за обучение след VII и след X клас с хронични заболявания, с физически и сензорни увреждания, със специални образователни потребности, от центровете за настаняване от семеен тип и ученици, настанени в приемни семейства;
- разумни улеснения при явяването на изпити от НВО и ДЗИ;
- ползването на различни видове услуги и подкрепа – образователни, медицински, социални, правни и др.

1.2.5. Осигуряване на подкрепа при прехода през различни институции, етапи и степени на образование.

1.2.6. Осигуряване на подходящи учебни програми и планове, учебителни материали и помагала, адаптирано учебно съдържание съобразно индивидуалните потребности на децата и учениците.

1.2.7. Осигуряване на квалифицирани специалисти и/или квалификация за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа на децата и учениците.

1.3. Мярка: Намаляване на дела на отпадналите и на преждевременно напусналите деца и ученици образователната система, чрез осъществяване на дейности съгласно Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст.

1.3.1. Насочване на работата на постоянните екипи за обхват в образователните институции към деца и ученици в риск от отпадане, включително допуснали застрашителен брой отсъствия по неуважителни причини.

1.3.2. Създаване на успешни практики в детската градина и в училището за оценка на риска от отпадане на деца и ученици и при работа по конкретен случай.

1.3.3. Осъществяване на ефективно партньорство с родителите, други институции и медиатори при изпълнението на мерки за преодоляване на риска от отпадане в задължителна предучилищна и училищна възраст и от преждевременно напускане на училище на младежите над 16 г. възраст.

1.4. Мярка: Подкрепа на образователните институции, осигуряващи транспорт и хранене на децата и учениците.

1.4.1. Осъществяване на контрол за осигуряване на най-подходящи маршрути и безопасен транспорт за пътуващите деца и ученици и съдействие от общинските и областните органи по компетентност за осигуряване на безопасно пътуване на децата и учениците.

1.4.2. Осигуряване на минимум две хранения на децата в задължителна предучилищна възраст и учениците до VII клас включително, включени в целодневна организация на учебния ден.

2. Оперативна цел: Подобряване на социалната и психологическата среда в образователните институции чрез изграждане на позитивен организационен климат, основан на обща институционална политика и като израз на общата воля и координирани усилия на всички участници в процесите за подкрепа на децата и учениците.

2.1. Мярка: Дейности по Механизма за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование.

2.1.1. Информирание на децата, учениците, родителите и персонала за същността и видовете насилие и тормоз съгласно Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето и за ресурсите, налични в образователната институция и в общността за работа по превенция и конкретен случай.

2.1.2. Осъществяване на ежегодни своевременни дейности относно: регистриране на формите на насилие и тормоз и предприемане на съответните дейности в образователната институция съгласно Приложение № 1 към Механизма; планиране и провеждане на дейности за превенция и интервенция на тормоза и насилието съгласно Приложение 2 към Механизма; подаване на сигнали за деца в риск от лица и институции съгласно Приложение 3 към Механизма; осъществяване на дейностите съгласно Алгоритъм за прилагане на Механизма; оценка на ситуацията в училището в началото на учебната година съгласно Приложение 4 към Механизма.

2.1.3. Утвърждаване на правила за позитивна дисциплина в процеса на общуване между участниците в образователния процес на ниво клас/група и разработване и осъществяване на система от мерки за реализиране на сигурна образователна среда.

2.1.4. Ресурсна обезпеченост чрез ежегодни обучения на служители, относно дейностите по превенция и интервенция на насилието и тормоза. Включване на родителите като партньори в дейностите.

2.2. Мярка: Дейности в образователната институция за въздействие върху вътрешната мотивация за преодоляване на проблемно поведение на детето или ученика и за справяне със затрудненията му с приобщаването в образователния процес и в институционалната среда, с участието му в дейността на институцията и с поведенческите му прояви.

2.2.1. Индивидуална работа с детето/ученика – изясняване на проблема и подкрепа от класния ръководител; използване на посредник при решаване на конфликт; консултиране от психолог/педагогически съветник; индивидуална подкрепа – наставничество.

2.2.2. Включване на детето/ученика в групова работа – в група за повишаване на социалните умения за общуване и иза решаване на конфликти по ненасилствен начин; насочване към занимания, съобразени с индивидуалните потребности и интереси на детето; участие в дейности в полза на паралелката/групата или училището, включително в доброволчески инициативи.

2.2.3. Включване на родителите в дейности: за информиране, съдействие, участие и въздействие върху вътрешната мотивация на детето/ученика; информиране относно допуснати отсъствия по уважителни и неуважителни причини; включване в процедурите по налагане на санкции.

3. Оперативна цел: Идентифициране на индивидуалните потребности на децата и учениците в образователните институции в област Шумен.

3.1. Мярка: Ранно оценяване на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата в групите за предучилищно образование.

3.1.1. Ранно оценяване на индивидуалните потребности за установяване на необходимостта от подкрепа за личностно развитие на децата, постъпващи за първи път в детска градина, от 3 г. до 3 г. и 6 м. чрез скрининг тест от обучените за провеждането му учители в детските градини

3.1.2. Изграждане и прилагане от педагогическите специалисти в детските градини на модел за осъществяване на ранно оценяване на индивидуалните потребности за установяване на необходимостта от подкрепа за личностно развитие на децата на 5 г. и на 6 г. преди постъпването им в I клас – на които не е осъществен скрининг тест между 3 г. и 3 г. и 6 м.

3.1.3. Включване на деца, които не владеят български език, в групи за обучение в допълнителни модули по български език.

3.1.4. Осъществяване на ранното оценяване индивидуално на всяко дете с писменото съгласие на родителя след информирането му за начина на провеждането. Запознаване на родителя с резултатите от оценяването и с предложенията за подкрепа на детето.

3.1.5. Организиране и провеждане на методическа подкрепа от Регионалното управление на образованието – Шумен и участие в обученията и квалификационни форми на педагогически специалисти.

3.2. Мярка: Оценка на индивидуалните потребности на детето/ученика за осигуряване на обща и/или допълнителна подкрепа за личностно развитие.

3.2.1. В зависимост от резултатите от ранното оценяване на потребностите от подкрепа на детето, координаторът в образователната институция съвместно с родителите определят за конкретното дете дейности от обща и/или допълнителна подкрепа за личностно развитие.

3.2.2. Определяне на необходимост от извършване на оценка на индивидуалните потребности за предоставяне на обща и/или допълнителна подкрепа за личностно развитие на детето при установени различни затруднения от развитието на детето спрямо децата от същата възраст; наличие на рискови фактори в средата на детето; наличие на хронични заболявания, възпрепятстващи обучението на детето; наличие на силни страни/изявени дарби на детето в областта на науката, изкуствата и спорта.

3.2.3. Осигуряване на специалисти за осъществяване на общата/допълнителната подкрепа за личностно развитие на детето/ученика – от училище, детска градина, ЦПЛР, ЦСОП, РЦПППО, неправителствени организации и социални услуги в общността и други на територията на общината или извън нея.

3.2.4. Информирание и осигуряване на съдействие от родителите в процедурите за оценка на индивидуалните потребности на детето/ученика и в процеса на предоставяне на подкрепата; информиране за възможността за извършване на функционална оценка на детето с увреждане и предоставяне на личен асистент съгласно Закона за личната помощ.

4. Оперативна цел: Осигуряване и предоставяне на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в образователните институции в област Шумен с цел развиване на потенциала на всяко дете и на всеки ученик съобразно индивидуалните му потребности.

4.1. Мярка: Осигуряване и предоставяне на обща подкрепа за личностно развитие на децата в детската градина и на учениците в училище.

4.1.1. Квалификация на учителите по учебни предмети от общообразователната подготовка и на учителите в детските градини за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа на децата/учениците според нуждите на детската градина/училището; осигуряване на специалисти за подкрепа на децата и ученици от други институции.

4.1.2. Превенция на обучителните затруднения на децата и учениците по образователни направления и по учебни предмети чрез обучение в допълнителни модули по български език на децата, консултиране и допълнително обучение на учениците по учебни предмети, регламентирани на ниво детска и училище.

4.1.3. Разработване и прилагане на програми за психомоторно, познавателно и езиково развитие, интегрирани в учебното съдържание, в часовете на класа, в заниманията по интереси и други форми за индивидуална и групова работа в детската градина и в училището – от учители, логопеди, психолози, педагогически съветници и други необходими специалисти.

4.1.4. Определяне на конкретни дейности за обща подкрепа за личностно развитие, за определени ученици или група ученици, насочени към превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение.

4.1.5. Планиране и осъществяване на дейности за кариерно ориентиране на децата и учениците съобразно възрастта – програми с дейности за информиране, диагностика, консултиране, посредничество и проследяване с оглед подпомагане на учениците да извършат самостоятелен и осъзнат избор на образование и/или професия и осъществяване на връзка между училището и пазара на труда.

4.1.6. Проучване на желанията и интересите на децата и учениците, планиране и организиране на занимания по интереси през учебната година в групи, клубове, кръжоци, състави и други форми. Осигуряване на специалисти за обща и допълнителна подкрепа на деца и ученици с изяви дарби в областта на науките, изкуствата и спорта. Предоставяне на възможност за участие в състезания, конкурси, фестивали и други форми на регионално, национално и международно ниво и по националните календари за изяви по интереси и за спортни дейности.

4.1.7. Библиотечно-информационно осигуряване на децата и учениците чрез създаване на библиотеки и библиотечни фондове, обогатяване, осъвременяване и оборудване на библиотеките, назначаване на библиотекари в детските градини и в училищата. Осъвременяване на компютърните кабинети в училищата; осигуряване на компютърна техника и достъп до интернет във всяка детска градина.

4.1.8. Подобряване на грижата за здравето на децата и учениците чрез оборудване на здравни кабинети във всяка детска градина и във всяко училище и осигуряване на ежедневна грижа от медицински специалист. Организиране на дейности за лечебна физкултура в детските градини и в училищата. Регламентиране в детските градини и в училищата на процедури за съвместни дейности с медицинските специалисти, с РЗИ – Шумен и с родителите.

4.1.9. Подобряване на условията за настаняване и подкрепа на учениците в общежитията; провеждане на информационни кампании за популяризиране на дейностите и подкрепата на учениците, предоставяни в общежитията.

4.1.10. Регламентиране в правилниците за дейността на детските градини и училищата на видове и връчването на морални и материални награди на децата и учениците; информиране на децата и родителите за възможностите за участие в олимпиади, състезания, конкурси и други изяви на регионално, национално и международно ниво.

4.1.11. Организиране и провеждане на дейности за превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение на децата и учениците с цел намаляване на броя на агресивните прояви в образователните институции; включване на представители на други институции и родители в дейностите с цел постигане на оптимални резултати.

4.1.12. Осигуряване и предоставяне на логопедична подкрепа при установена необходимост и/или по желание на родителите.

4.2. Осигуряване и предоставяне на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в центровете за специална образователна подкрепа.

4.2.1. Организиране и провеждане за децата и учениците в двата центъра за специална образователна подкрепа (ЦСОП) в обл. Шумен на обща подкрепа, включително на занимания по интереси, съобразно извършената оценка, възрастта, особеностите на състоянието на децата, възможностите и индивидуалните им потребности.

4.2.2. Разработване и прилагане от ЦСОП в обл. Шумен на програми за подкрепа и обучение на родителите на децата и учениците, които обучават.

4.2.3. Осъществяване на взаимодействие между координационния екип в ЦСОП, координаторите в детските градини и в училищата и родителите с цел осигуряване на

обучението на децата и учениците със специални образователни потребности и за подпомагане на процеса на обучение и подкрепа.

4.2.4. Организиране на участието на по-голям брой деца и ученици от ЦСОП в повече изяви – праниране и осъществяване през цялата учебна година в ЦСОП, групови и индивидуални, в съвместни инициативи с детските градини и училищата, на регионално, национално и международно ниво.

4.3. Осигуряване и предоставяне на обща подкрепа за личностно развитие в центровете за подкрепа за личностно развитие.

4.3.1. Популяризиране сред децата, учениците и родителите в детските градини и в училищата на възможностите за предоставяне на обща подкрепа за личностно развитие в центровете за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР) на територията на обл. Шумен.

4.3.2. Предприемане на мерки от общинските администрации, в които няма ЦПЛР, за тяхното създаване; осигуряване на специалисти психолози и логопеди във всички ЦПЛР – ОДК и ЦПЛР – ЦРД за подкрепа на децата и учениците в детските градини и в училищата в общините Шумен, Каспичан и Нови пазар.

4.3.3. Разширяване на видовете обща подкрепа и увеличаване на броя деца и ученици, в индивидуални занимания и в групи, за развитие на интересите, способностите и компетентностите в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта съобразно желанията и потребностите им.

4.3.4. Планиране и осъществяване на по-голям брой дейности с децата и учениците от детските градини и от училищата за кариерно ориентиране от кариерните консултанти от ЦПЛР – ОДК „Анастас Стоянов“ – гр. Шумен и от други организации и институции.

4.3.5. Осигуряване и предоставяне на логопедична и психологическа подкрепа, включително дейности за превенция на насилието и проблемното поведение на децата и учениците в детските градини и в училищата на територията на съответната община.

4.3.6. Осигуряване в общежитията на сигурност, условия за живеене и нощуване, за организиране и провеждане на самоподготовка, консултиране и индивидуална работа по учебни предмети, занимания по интереси през цялата учебна година, работа с родителите, грижа за здравето.

4.3.7. Регламентиране на поощряването на децата и учениците с морални и материални награди.

4.4. Осигуряване и предоставяне на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от институциите извън образователната система.

4.4.1. Разширяване и популяризиране на дейността на читалищата с участието деца и ученици; обновяване на материалната база и осигуряване на специалисти и постоянен достъп на децата и учениците.

4.4.2. Обновяване на материалната база, обогатяване на библиотечния фонд, популяризиране на дейностите на библиотеките, включително в читалищата, и осигуряване на постоянен достъп на децата и учениците.

4.4.3. Създаване и поддържане на спорти организации на територията на общините, осъществяващи дейности с деца и ученици; осигуряване на треньори и учители по физическо възпитание и спорт и за лечебна физкултура; обновяване на съществуващите спортни бази и осигуряване на безплатното им ползване от деца и ученици; планирано организиране на спортни изяви с участието на деца и ученици през цялата година.

5. Оперативна цел: Осигуряване и предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в образователните институции и други институции, работещи с деца, в област Шумен.

5.1. Мярка: Осигуряване и предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в детските градини и в училищата.

5.1.1. Информирание на децата и родителите за възможностите в детските градини и в училищата за предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби.

5.1.2. Обезпечаване на образователните институции с необходимия брой и вид учители и други специалисти за предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби – назначени в детските градини и в училищата, от ЦПЛР, от РЦПППО – Шумен и от социални услуги в общността; повишаване на квалификацията на учителите по общообразователни учебни предмети за оказване на допълнителна подкрепа.

5.1.3. Определяне от директорите на детските градини и училищата на екип за оценка на индивидуалните потребности, на екип за подкрепа за личностно развитие и изготвяне на план за подкрепа на всяко дете/ученик с одобрена допълнителна подкрепа; създаване на индивидуална подкрепяща среда за всяко дете.

5.1.4. Оптимизиране на работата на регионалния екип за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности за прецизно осъществяване на дейностите по оценка на индивидуалните потребности, насочване за продължаване на

образованието и одобряване на допълнителната подкрепа, както и за изготвяне на съответните документи.

5.2. Осигуряване и предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в центровете за специална образователна подкрепа.

5.2.1. Удовлетворяване на всички възможни потребности на децата и учениците със специални образователни потребности, обучавани в ЦСОП – достъпна среда, специалисти за обучение и терапии, специализирани кабинети за децата и родителите, специализирано оборудване, обзавеждане и технически средства, учебно съдържание и съвременни методики.

5.3. Осигуряване на възможности за предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в центровете за подкрепа за личностно развитие.

5.3.1. Предоставяне на допълнителна подкрепа на деца и ученици със специални образователни потребности, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби от специалистите в ЦПЛР – ОДК и в ЦПЛР – ЦРД. Назначаване в ЦПЛР на необходимите специалисти за предоставяне на допълнителна подкрепа.

5.4. Осигуряване на възможности за предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от институции извън образователната система.

5.4.1. Разширяване на обхвата от видове специалисти, работещи в неправителствени организации и социални услуги в общността – ресурсни учители, логопеди, психолози, терапевти, социални работници, медиатори – на територията на общините, които да предоставят допълнителна подкрепа на децата и учениците.

6. Оперативна цел: Осъществяване на възпитателна работа в образователните институции, работещи с деца и ученици, в областта на патриотичното, естетическото, физическото, мултикултурното, здравното и екологичното възпитание.

6.1. Мярка: Планиране и осъществяване на възпитателни дейности в образователните институции в пряко взаимодействие между образователната институция от една страна, и семейството от друга.

6.1.1. Планиране на възпитателни дейности и методическото им осигуряване в образователната институция, интегрирани в обучението и подкрепата на децата и учениците.

6.1.2. Осъществяване на дейности както с децата и учениците, така и със семействата относно интереса и ангажираността им към ученето и образованието като неизменна ценност за успешното развитие и реализиране на личността.

6.1.3. Възпитание на децата и учениците в отговорност към себе и и към другите чрез самооценка на целите, постиженията и очакваните резултати от развитието и реализирането на личността.

6.2. Ценностно развитие на личността в духа на хуманизма, толерантността и дисциплинираността.

6.2.1. Формиране на просоциално поведение чрез дейности в подкрепа на каузи в рамките на доброволчество, благотворителност, екологични инициативи и др. на територията на образователните институции или извън тях.

6.2.2. Формиране на нагласи за приемане на различията между децата и учениците и създаване условия за превенция срещу езика на омразата.

6.2.3. Използване ресурсите на проектните дейности, осъществявани от образователните институции за реализиране на възпитателни ефекти.

6.3. Повишаване на привлекателността на образователната институция чрез възпитание в осъзнаване на значимостта на образованието на децата и учениците.

6.3.1. Подкрепа на дейността на ученическите съвети и ученическото самоуправление в образователната институция чрез обсъждане и решаване на въпроси, свързани с възпитателните дейности в училищната общност и в училищния живот с активното участие на самите ученици.

6.3.2. Ангажираност с реализирането и популяризирането на добри училищни политики и практики за възпитателна работа от страна на училищния управленски персонал чрез различни форми за организация и управление.

6.3.3. Повишаване на професионално-педагогическата компетентност на педагогическите специалисти и непедagogическия персонал по отношение подходи, форми, методи за взаимодействие със семейната общност, както и по отношение на методиката на възпитателната работа в детската градина и в училище.

6.3.4. Фокусиране към потребностите и силните страни на децата и учениците от членовете на семействата и от педагогическите специалисти.

6.3.5. Формиране на позитивно отношение към историята на българската нация на базата на историческо знание; организиране и провеждане на дейности по посока на синергия между националната и европейската идентичност.

IV. ИНДИКАТОРИ ЗА ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ ОБЛАСТ ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2022 – 2024 г.

Във всяка планирана дейност процесите протичат по-интензивно, ако има ясна представа за очакваните резултати и начините за тяхното измерване – индикатори.

1. Брой и вид на образователните институции и на институциите, работещи с деца и ученици.
2. Увеличен брой на образователните институции с подобрени условия и ресурси за равен достъп до образование и подкрепа чрез осигуряване на достъпна физическа и архитектурна среда и квалифицирани специалисти/индивидуална приобщаваща среда.
3. Брой на децата и учениците с осигурено хранене и транспорт.
4. Увеличен брой на образователните институции с оборудвани кабинети за подкрепа и на осигурените специалисти по видове, предоставящи обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.
5. Брой на децата и учениците с предоставена допълнителна подкрепа за личностно развитие от специалистите в центровете за подкрепа за личностно развитие.
6. Увеличен брой педагогически специалисти с квалификация за предоставяне на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.
7. Увеличен брой деца от детските градини с проведено ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения.
8. Увеличен брой на децата в детските градини и на учениците в училищата с проведени дейности за обща подкрепа за усвояване на българския книжовен език.
9. Увеличен брой училища с регламентирани дейности за обща подкрепа допълнително обучение по учебни предмети на учениците и брой ученици с осъществена подкрепа.
10. Увеличен брой училища и детски градини с дейности за подобряване на библиотечно-информационното осигуряване – формиране и обогатяване на библиотечни фондове, обновяване и оборудване на библиотеките.
11. Увеличен брой образователни институции с осигурени медицински специалисти и здравни кабинети за ежедневна грижа за здравето и с осъществени дейности за здравословен начин на живот.
12. Увеличен брой училища и ученици, детски градини и деца с организирани занимания по интереси през цялата учебна година на ниво образователна институция.

13. Увеличен брой институции и обхванати деца в летни ваканционни програми и видове занимания.

14. Увеличен брой детски градини и училища с подобрена спортна база, учители по физическо възпитание и спорт и брой деца и ученици, включени в спортни дейности и лечебна физкултура на различни нива.

15. Брой деца и ученици с изявени дарби, в риск и с хронични заболявания с предоставена допълнителна подкрепа за личностно развитие.

16. Увеличен брой детски градини и училища с реализирани национални програми и проекти и резултати за образователно-възпитателния процес на институциите.

17. Увеличен брой училища и ученици, включени в олимпиади и състезания.

18. Увеличен брой ученици с връчени морални и материални награди и намален брой ученици с наложени санкции.

19. Увеличен брой деца и ученици с предоставена подкрепа за кариерно ориентиране – разработени и приложени програми за кариерно ориентиране.

20. Брой ученици с отпуснати стипендии по видове.

21. Увеличен брой образователни институции с инициативи и включени деца и ученици във връзка с образователната интеграция на деца и ученици от уязвими групи, дейности от областта на патриотичното и гражданското образование, естетическото физическото, мултикултурното, здравното и екологичното възпитание.

22. Брой деца и ученици с извършена оценка на риска.

23. Брой записани и реинтегрирани деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст в резултат на дейностите по Механизма за обхват и включване на децата и учениците в образователната система.

24. Увеличен брой на учениците в групите за целодневна организация на учебния ден като превенция на отпадането от училище.

25. Намален брой деца и ученици (агресивни прояви), с които са осъществени дейности по Механизма за противодействие на тормоза и насилието в системата на предучилищното и училищното образование. Увеличен брой детски градини и училища с осъществени дейности за превенция на тормоза и насилието на ниво клас/група, както и за намаляване на стреса в учебна среда.

26. Брой деца и ученици с осъществени дейности по Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция.

27. Брой деца и ученици в различни форми на обучение и обучавани по индивидуални учебни планове и програми.

28. Брой детски градини и училища с планирани и осъществени възпитателни дейности.

29. Увеличен брой детски градини и училища с осъществени дейности с родителите – информационни кампании за същността на ранното оценяване; за процедурите и документите при напускане на страната и завръщане от чужбина; за възможните разумни улеснения за децата със СОП при явяване на изпити от НВО и ДЗИ; подобряване на сътрудничеството с родителите чрез сключване на споразумение между институцията и родителите за сътрудничество.

V. ФИНАНСИРАНЕ И ПОПУЛЯРИЗИРАНЕ НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ ОБЛАСТ ШУМЕН ЗА ПЕРИОДА 2022 – 2024г.

Дейностите по изпълнението на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Шумен (2022 – 2024) се финансират от общинските бюджети, от делегираните бюджети на образователните институции; от бюджетите на Министерството на образованието и науката, Министерството на културата, Министерството на здравеопазването, Министерството на младежта и спорта, Министерството на труда и социалната политика; от фондовете на Европейския съюз, други приходи от лица и институции.

Популяризирането на дейностите по разработване, приемане и изпълнение на Стратегията е необходимо за осигуряване на активно включване на участниците в дейностите и за изпълнение на дейностите в степен, показваща положителни резултати от подкрепата на децата и учениците.

VI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

За подобряване и развитие на подкрепата за личностно развитие и на приобщаващото образование се осигуряват ресурси – материална база и квалифицирани специалисти. Университетската подготовка на педагогически специалисти за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа на децата и учениците се оказва недостатъчна – включително по отношение на запознаване с действащите нормативни документи, свързани с дейности за подкрепа за личностно развитие, и с философията на приобщаващото образование. Затова усилията са насочени към продължаваща квалификация на работното място на учителя.

Необходим е регламент за финансиране на всяка дейност за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците – осигуряване на достъпна архитектурна среда (с оглед изпълнението на изискването за осигуряване на свободен достъп на хората с увреждания – регламентиран със Закона за интеграция на хората с увреждания – до обществени сгради), обзавеждане и оборудване, назначаване на специалисти и непедagogически персонал, квалификация, за извънкласни дейности и изяви. За огромния обем от дейности и изяви на регионално, национално и международно ниво и спечелените награди, центровете за подкрепа за личностно развитие се нуждаят от завишаване на средствата. За децата и учениците с одобрена допълнителна и системна обща подкрепа също е необходимо допълнително

финансиране за работа по учебни предмети с възможност за индивидуална ежедневна работа на специалистите с тях.

Приобщаващото образование се възприема като процес, гарантиращ участието и ученето на всички деца чрез спазване на правата на детето. Целта на приобщаващото образование придобива все по-голяма яснота – всички деца и ученици от определена общност да се развиват според индивидуалните си потребности в една и съща институция без какъвто и да е вид разделение на базата на определени условия. Осъществяват се и дейности за социално включване на децата – процес за подобряване на уменията и способностите за общуване и участие, на възможностите и достойнството им, въпреки тяхната идентичност.

За реализиране на политиката на приобщаващото образование в обл. Шумен и за нейното развитие в съответствие с националните приоритети и европейската политика на първо място се работи за запознаване с нормативните документи и с философията на приобщаващото образование и за тяхното целесъобразно прилагане. С оглед на протичащите демографски и икономически процеси се променя предучилищната и училищната образователна структура като брой и видове институции. Разпространението на COVID-19 постави образователната система пред съществени промени. Преминаването в електронна среда на обучение и противоепидемичните мерки наложиха въвеждането на нови форми и методи в модела на учене. Адаптирането на образованието и обучението продължава, което налага повишаване на обхвата от подкрепа за придобиване на нови умения и компетентности.

Акцентира се в посока за осигуряване на ресурси и дейности за осъществяване на приобщаващото образование – достъпна архитектурна среда, приобщаваща среда, специалисти и тяхната квалификация, достъп до качествено образование и реализиране на обща и допълнителна подкрепа на децата.

При възможност за финансиране образователните институции сами определят необходимостта от специалисти, квалификация и подобряване на приобщаващата среда. Разширява се обхватът на децата и учениците, на които се предоставя подкрепа според индивидуалните потребности, както и на специалистите, които я осъществяват. Приоритет са дейностите за диагностика и идентифициране на затрудненията на децата и учениците и работата с родителите за оказване на съдействие за преодоляването им, на риска от отпадане от образователната система. От особена важност е организирането на адекватна и своевременна подкрепа за всяко дете.

Създават се условия за сътрудничество и комуникация с всички участници в образователния процес и с институции, свързани с образованието – общински администрации, дирекции за социално подпомагане, полицията, неправителствени организации и др., чиято

дейност е във връзка с образованието на децата и учениците – обществени съвети, училищни настоятелства, ученически съвети, родителски организации и др.

В образователните институции се поддържа непрекъсната връзка с родителите, което е от значение за справяне с проблемното поведение и за приобщаването на учениците. С родителите се организира индивидуална и групова работа – консултиране, училище за родители – по поведенчески проблеми, работа с електронни ресурси, повишаване на родителския капацитет, оценка на потребностите и подкрепа на децата, възможности за кариерно ориентиране и продължаване на образованието и други аспекти от живота на образователната институция според индивидуалните потребности на детето. По време на ОРЕС образователните институции изградиха по-силни връзки и доверени отношения с родителите, които се стремят да запазят и развиват. Родителите с желание се включват в обучения, организирани от образователните институции и по проектни дейности. Провеждат се мотивационни кампании със семейства от уязвими групи за предоставяне на подкрепа в различни аспекти от живота, включително за образованието на децата.

Всички дейности се регламентират, организират на ниво институция и се отразяват в документацията. Прилага се компетентностния подход в обучението на децата и учениците. Информират се местните общности за училищните дейности, свързани с осигуряване на позитивна образователна среда. Насърчава се прилагането на иновации в образователния процес.

Между институциите в системата на предучилищното и училищното образование в област Шумен и представителите на държавните, местните органи и структури и доставчиците на социални услуги има изградени много добри партньорски взаимоотношения, които ще се развиват в отговор на необходимостта от предоставяне на пълноценна обща и допълнителна подкрепа за децата и учениците. Усилията на цялата общественост ще бъдат насочени към планиране и реализиране на съвместни дейности и изяви съобразно индивидуалните потребности, както на децата с изяви дарби, така и на децата в риск, с хронични заболявания или със специални образователни потребности.